

Gemeente
Geertruidenberg

Begroting 2019

Deel II

Inhoudsopgave

Paragraaf A - Lokale heffingen	3
Paragraaf B - Weerstandsvermogen en risicobeheersing	12
Paragraaf C - Onderhoud kapitaalgoederen	19
Paragraaf D - Financiering	22
Paragraaf E - Bedrijfsvoering	24
Paragraaf F - Verbonden partijen	29
Paragraaf G - Grondbeleid	33
Overzicht raadsprogramma's en onderdelen	37
Overzicht taakvelden	43
EMU saldo	46
Investeringsplan	48
Incidentele baten en lasten	52
Balans	57
Overzicht reserves en voorzieningen	62
Verklarende woordenlijst	66

Paragraaf A - Lokale heffingen

In deze paragraaf geven we een specificatie van de lokale heffingen, uitgesplitst naar:

1. het beleid en hoofdlijnen ten aanzien van lokale heffingen;
2. een aanduiding van de lokale lastendruk;
3. de geraamde inkomsten;
4. een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Beleid en hoofdlijnen

De heffingen die tot woonlasten leiden zijn:

- onroerende zaakbelastingen voor eigenaren van woningen;
- onroerende zaakbelastingen voor gebruikers en eigenaren van niet-woningen;
- afvalstoffenheffing;
- rioolheffing (als een woning of bedrijfspand direct of indirect is aangesloten op de riolering).

De overige heffingen betreffen:

- hondenbelasting
- begraafrechten
- leges omgevingsvergunning
- secretarieleges
- precariobelasting
- havengelden
- marktgelden
- woonschepenrechten

Wijzigingen Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Met ingang van de begroting 2017 zijn gemeenten verplicht om in de paragraaf lokale heffingen een overzicht van baten en lasten op te nemen voor de heffingen waarbij sprake is van het verhalen van kosten. Concreet is dit het geval bij de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de begraafrechten, de leges, de havengelden, de marktgelden en de woonschepenrechten. Overigens verstrekten wij u daarvoor al een aantal jaren inzicht bij het vaststellen van de belastingverordeningen.

Als gevolg van de wijzigingen in het BBV mag de overhead voortaan niet meer worden verantwoord op de taakvelden (voorheen

producten). Deze mogen echter wel (extracomptabel) worden meegenomen in de tarieven en de onderbouwing daarvan. De totale overhead staat opgenomen in het nieuwe "Overzicht overhead" in de begroting. De toerekening van overhead gebeurt extracomptabel op basis van de directe uren die door de diverse medewerkers aan de taakvelden worden besteed.

Onroerende zaakbelastingen

Voor 2019 waarden we naar de peildatum 1 januari 2018. De OZB-opbrengsten zijn conform besluitvorming voorgaande jaren verhoogd met 1,5% prijscompensatie. Daarnaast is voor het jaar 2019 een extra verhoging doorgevoerd van € 200.000.

	OZB 2018	OZB 2019	Waarde 2018 (begroting)	Waarde 2018 (werkelijk)	Marktwaarde ontwikkeling*	Waarde 2019	Tarief
Eigenaar woning	€ 2.482.652	€ 2.608.000	2.084.000.000	2.044.000.000	5,00%	2.146.000.000	0,1216
Eigenaar niet-woning	€ 1.717.740	€ 1.805.000	770.000.000	746.000.000	1,00%	754.000.000	0,2394
Gebruiker niet-woning**	€ 1.357.432	€ 1.329.000	770.000.000	746.000.000	1,00%	754.000.000	0,1905
	€ 5.557.824	€ 5.742.000					

* marktontwikkeling op basis van cijfers van het taxatiebureau.

** bruto opbrengst (incl. leegstand en Pater € 90.000,-) (€ 1.419.000 - € 90.000 = € 1.329.000)

Afvalstoffenheffing

Met de afvalstoffenheffing dekken we de huisvuilinzamelingskosten. De heffing mogen we wettelijk gezien ook alleen inzetten voor de dekking van de kosten van afvalinzameling en afvalverwerking. We mogen er geen winst op maken ("gesloten financiering"). Het saldo kosten en opbrengsten van reiniging en milieustraat brengen we jaarlijks, op begrotingsbasis, in rekening bij de burgers middels de afvalstoffenheffing. Dit houdt in dat 100% van de kosten bij de burgers in rekening wordt gebracht. Een overschot of tekort wordt gestort in of onttrokken uit de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing.

Vanaf 2018 is de opbrengst afvalstoffenheffing structureel met € 100.000 verlaagd. Door de verbeterde inzameling en de kostenontwikkeling is een inflatiecorrectie niet nodig en is het mogelijk om nogmaals de opbrengst structureel met € 100.000 te verlagen. Dat betekent voor 2019 een opbrengst van de afvalstoffenheffing van € 2.139.000. Omdat we gedifferentieerde tarieven voor de afvalstoffenheffing hanteren, wordt bij de berekening van de tarieven rekening gehouden met de laatst bekende gegevens met betrekking tot aantallen en/of samenstelling huishoudens en andere parameters.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in onderstaande tabel weer:

Berekening van kostendeckendheid van de Afvalstoffenheffing	Bedrag
Reinigingsdienst huisvuil	€ 1.001.600
Milieustraat	€ 529.400
Containermanagement	€ 101.573
Netto kosten taakveld	1.632.573
Toe te rekenen kosten:	Bedrag
Overhead	€ 138.880
BTW	€ 381.606
Onttrekking uit de voorziening Afvalstoffenheffing	€ 14.059
Totaal kosten	€ 2.139.000
Opbrengst heffingen	€ 2.139.000
Dekkendheidspercentage	100%

Rioolheffing

De gemeenteraad heeft op 22 juni 2017 het verbreed gemeentelijk rioleringsplan 2017-2022 vastgesteld (VGRP+).

Vanaf 2018 is de opbrengst rioolheffing structureel met € 200.000 verlaagd. De kostenontwikkeling is zodanig dat ook hier wordt afgezien van een inflatiecorrectie en er is besloten om de opbrengst nogmaals structureel met € 200.000 te verlagen. Dat betekent voor 2019 een opbrengst van de rioolheffing van € 2.493.000.

Ook de rioolheffing is een "gesloten financiering", waarbij een overschot of tekort wordt gestort in of onttrokken aan de egalisatievoorziening rioolheffing.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in onderstaande tabel weer:

Berekening van kostendeckendheid van de Rioolheffing	Bedrag
Riolering afvalwater en hemelwater	€ 563.200
Riolering stedelijk water	€ 38.000
Riolering grondwater	€ 51.500
Overige rioleringslasten waaronder kapitaal-lasten	€ 1.320.288
Netto kosten taakveld	€ 1.972.988
Toe te rekenen kosten:	Bedrag
Overhead	€ 162.050
BTW	€ 336.102
Onttrekking uit de voorziening Rioolheffing	€ 21.860
Totaal kosten	€ 2.493.000
Opbrengst heffingen	€ 2.493.000
Dekkendheidspercentage	100%

Overige rechten, heffingen en belastingen

De overige rechten, heffingen en belastingen betreffen:

- hondenbelasting
- begraafrechten
- leges omgevingsvergunning
- leges gebruiksvergunning
- secretarieleges (paspoorten, rijbewijzen etc.)
- precariobelasting
- havengelden
- marktgelden
- woonschepenrechten

Bij de uit de begroting voortvloeiende tarievenvaststelling worden de tarieven waar mogelijk slechts trendmatig verhoogd. Als uitgangspunt is een stijgingspercentage voor de tarieven opgenomen van 1,5%.

Hondenbelasting

Voor de hondenbelasting nemen we voor 2019 een bedrag op van € 88.000. De gemeenteraad heeft op 13 juli 2017 bij de behandeling van de Kadernota 2018 een motie aangenomen waarin het college is opgedragen om de hondenbelasting vanaf 2018 in vier jaar gefaseerd af te bouwen naar 100%, gelijk aan de systematiek van een doelbelasting en de dekking hiervoor te zoeken binnen de leges/tarieven. Gelet op de budgettaire ontwikkelingen in de meerjarenbegroting wordt voorgesteld om de daling van 2019 een jaar uit te stellen en de tarieven van 2018 met 1,5% te verhogen.

Begraafrechten

Begraafrechten zijn rechten die in rekening gebracht worden voor het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op de gemeentelijke begraafplaatsen. We stellen voor de tarieven voor 2019 met 1,5% te verhogen en daarbij af te ronden op € 0,50.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in onderstaande tabel weer:

Berekening van kostendeckendheid van de Begraafrechten	Bedrag
Algemene begraafplaats Raamsdonk	€ 59.331
Algemene begraafplaats Geertruidenberg	€ 61.662
Netto kosten taakveld	€ 120.993
Toe te rekenen kosten:	Bedrag
Overhead	€ 23.520
BTW	€ 18.206
Totaal kosten	€ 162.719
Opbrengst heffingen	€ 48.138
Dekkendheidspercentage	30%

Leges omgevingsvergunning en secretarieleges

Wij leveren diverse diensten en producten zoals paspoorten, rijbewijzen, uittreksels en bouwvergunningen, waarvoor wij een vergoeding (leges) vragen. De tarieven inzake leges verhogen we, alleen daar waar mogelijk, slechts trendmatig en worden in rekening gebracht volgens de Legesverordening.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in nevenstaande tabel weer, eerst per Titel, daarna ook per Titel gespecificeerd.

Geconcludeerd wordt dat de kostendekkendheid van de gemeente Geertruidenberg voldoet aan de gestelde eisen.

Leges omgevingsvergunning en secretarieleges

Recapitulatie Titel 1, 2 en 3		Lasten	Baten	Kostendekking
Kostendekking Titel 1 Algemene dienstverlening		€ 432.538	€ 377.617	87,30%
Kostendekking Titel 2 Fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning		€ 407.245	€ 361.251	88,71%
Kostendekking Titel 3 Europese diensten richtlijn		€ 65.343	€ 1.921	2,94%
Kostendekking totale tarieventabel		€ 905.126	€ 740.789	81,84%

Titel 1 Algemene dienstverlening			Taakveld	Overhead	Kostendekking
hoofdstuk	1	Burgerlijke Stand	€ 25.779	€ 23.191	89,96%
hoofdstuk	2	Reisdocumenten	€ 264.258	€ 232.713	88,06%
hoofdstuk	3	Rijbewijzen	€ 58.861	€ 55.314	93,97%
hoofdstuk	4	Verstrekkings uit de basisregistratie personen	€ 8.108	€ 4.586	56,56%
hoofdstuk	5	Verstrekkings uit het Kiezersregister	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	6	Bestuursstukken	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	7	Vastgoedinformatie	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	8	Overige publiekszaken	€ 24.288	€ 20.945	86,24%
hoofdstuk	9	Gemeentearchief	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	10	Vervallen	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	11	Kansspelen	€ 248	€ 35	14,11%
hoofdstuk	12	Leegstandwet	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	13	Kabels en leidingen	€ 19.989	€ 16.855	84,32%
hoofdstuk	14	Verkeer en vervoer	€ 4.684	€ 2.005	42,81%
hoofdstuk	15	Diversen	€ 26.323	€ 21.973	83,47%
Kostendekking Titel 1			€ 432.538	€ 377.617	87,30%

Titel 2 Fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning			Taakveld	Overhead	Kostendekking
hoofdstuk	1	Begripsomschrijvingen	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	2	Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag	€ 2.449	€ 1.050	42,87%
hoofdstuk	3	Omgevingsvergunning	€ 404.796	€ 360.201	88,98%
hoofdstuk	4	Vermindering	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	5	Teruggaaf	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	6	Intrekking omgevingsvergunning	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	7	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	8	Bestemmingswijzigingen zonder activiteiten	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	9	Sloophmeldingen	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	10	In deze titel niet benoemde beschikking	€ 0	€ 0	0,00%
Kostendekking Titel 2			€ 407.245	€ 361.251	88,71%

Titel 3 Europese dienstenrichtlijn			Taakveld	Overhead	Kostendekking
hoofdstuk	1	Horeca	€ 4.903	€ 858	17,50%
hoofdstuk	2	Algemene Plaatselijke Verordening (evenementen)	€ 60.186	€ 1.028	1,71%
hoofdstuk	3	Brandveiligingsverordening	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	4	Winkeltijdenwet	€ 0	€ 0	0,00%
hoofdstuk	5	In deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking	€ 254	€ 35	13,78%
Kostendekking Titel 3			€ 65.343	€ 1.921	2,94%

Precariobelasting

Voor de precariobelasting nemen we voor 2019 een bedrag op van € 600.000. Dit betreft de precariobelasting op met name kabels en leidingen en geldt voor de jaren 2019 tot en met 2021. Met ingang van 2019 heffen we geen precariobelasting meer op terrassen.

Havengelden

Voor het (tijdelijk) mogen gebruiken van de gemeentelijke (passanten)havens vragen/innen we een vergoeding. Deze havengelden bestemmen we voor het onderhouden en faciliteren van de havens. Momenteel kan de beroepsbinnenvaart gebruik maken van twee ligplaatsvoorzieningen, te weten die in de kern Geertruidenberg (Timmersteekade) en die in de kern Raamsdonksveer (Reenweg). Ook kan men op een aantal andere plekken in de Donge aanleggen. De tarieven voor de havengelden zijn opgenomen in de Verordening binnenhavengeld. Het havengeld berekenen we op basis van de grootte van het schip en de duur van het gebruik. De havenmeester int de havengelden bij de gebruikers van de verschillende gemeentelijke havens.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in onderstaande tabellen (havengelden en binnenhavengelden) weer:

Havengelden

Berekening van kostendekkendheid van de Havengelden	Bedrag
Gemeentelijke jachthaven inclusief BTW	€ 14.893
Netto kosten taakveld	€ 14.893
Overhead	€ 7.770
Totaal kosten	€ 22.663
Opbrengst heffingen	€ 11.772
Dekkendheidspercentage	52%

Binnenhavengelden

Berekening van kostendekkendheid van de Binnenhavengelden	Bedrag
Passantenhaven en ligplaatsvoorzieningen inclusief BTW	€ 66.842
Overige inkomsten binnenhavens	-/- € 3.861
Netto kosten taakveld	€ 62.981
Overhead	€ 2.730
Totaal kosten	€ 65.711
Opbrengst heffingen	€ 35.537
Dekkendheidspercentage	54%

Marktgelden

De gemeente heeft drie weekmarkten op drie verschillende locaties: de Oude Melkhaven te Raamsdonk, het Heereplein te Raamsdonksveer en de Markt te Geertruidenberg. Voor het innemen van een standplaats op de aangewezen plaatsen heffen we marktgeld volgens de Verordening Marktgelden. De hoogte van de marktgelden is afhankelijk van de oppervlakte van een standplaats. Deze marktgelden gebruiken we voor het huren van marktkramen, en om locaties van de markten te onderhouden en schoon te maken.

Het saldo van de totale lasten minus baten -zoals gebruikt voor de tariefberekening- voor 2019 geven wij in onderstaande tabel weer:

Berekening van kostendeckendheid van de Marktgelden	Bedrag
Exploitatielasten markten	€ 25.920
Netto kosten taakveld	€ 25.920
Toe te rekenen kosten:	Bedrag
Overhead	€ 17.780
BTW	€ 109
Totaal kosten	€ 43.809
Opbrengst heffingen	€ 12.006
Dekkendheidspercentage	27%

Woonschepenrechten

In uw vergadering van 24 november 2016 heeft u de woonschepenverordening Geertruidenberg 2016 vastgesteld. Hierin wordt een recht geheven voor het innemen van een ligplaats met een (historisch) woonschip binnen de gemeentelijke wateren. De woonschepenrechten zijn maximaal 100% kostendeckend.

Lokale lastendruk

Hieronder gaan wij in op de gevolgen van één en ander voor de lokale lastendruk van de burgers. Door het feit dat we voor zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing gedifferentieerde tarieven hanteren, hebben wij er voor gekozen om een beeld te geven van de indicatieve gevolgen voor een "gemiddeld" gezin. Hierbij gaan wij er voor de OZB vanuit dat het tarief voor de eigenaar van een woning 0,1216% bedraagt. Bij zowel de rioolheffing-gebruik, rioolheffing-eigendom als afvalstoffenheffing zijn het de tarieven zoals opgenomen bij het belastingvoorstel.

Bij onderstaande indicatie gaan we uit van een gezin van 3 personen met een eigen woning met een WOZ-waarde van € 225.000 in 2019.

Lokale lastendruk

3-persoonshuishouden (eigenaar)	2017 (begroting)*	2018	2019
woz waarde woning	206.000	214.000	225.000
Ozb eigendom	250,08	254,87	273,60
Rioolrecht gebruik	74,28	69,12	63,96
Rioolrecht eigendom	200,51	186,96	173,04
Afvalstoffenheffing	263,88	253,44	241,80
	788,75	764,39	752,40
Terugbetaling rioolheffing	71,16		
	717,59	764,39	752,40

* In voorgaande jaren is abusievelijk uitgegaan van de landelijke gemiddelde WOZ waarde woningen in plaats van de gemiddelde WOZ waarde woningen van de gemeente Geertruidenberg.

Onbenutte belastingcapaciteit

Om bij het Rijk toegelaten te worden als zgn. art 12-gemeente van de Financiële-verhoudingswet (= gemeente in financieel noodlijdende positie) dient een gemeente te voldoen aan een redelijk peil van het zgn. belastingpakket. Om dat te kunnen beoordelen moet duidelijk zijn welke eigen inkomsten daarbij worden betrokken en wat een redelijk peil is. Daarbij gaat het om de eigen inkomsten uit:

1. de onroerende zaakbelastingen (OZB);
2. de rioolheffingen;
3. de afvalstoffenheffingen en reinigingsrechten.

Onroerende zaakbelastingen

Het landelijk percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 voor het jaar 2019 is vastgesteld op 0,1905.

Voor de gemeente Geertruidenberg is het percentage op dit moment 0,1601.

Verhogen we het tarief van 0,1601 naar 0,1905, dan betekent dit dat er nog een procentuele verhoging mogelijk is van 0,0304. Als onbenutte OZB-opbrengst voor 2019 is daarom een bedrag aan te merken van € 1.110.816 → 0,0304% x 3.654.000.000 waarde (woningen, niet-woningen eigenaar en niet-woningen gebruiker voor 2019).

In de begroting 2017 was de onbenutte OZB-opbrengst nog een bedrag van € 1.302.642, in de begroting 2018 € 1.507.584 en nu is er sprake van € 1.110.816.

De geraamde inkomsten

Soort belasting of heffing	Primitieve begroting 2018 (in €)		begroting 2018 (in €) *		Verdeling (in %)	begroting 2019 (in €)		Verdeling (in %)
Onroerende zaakbelasting gebruiker niet woning	1.267.432		1.267.432			1.329.000		
Onroerende zaakbelasting eigenaar niet woning	1.717.740		1.717.740			1.805.000		
Onroerende zaakbelasting eigenaar woning	2.482.652		2.482.652			2.608.000		
	5.467.824		5.467.824		45,62	5.742.000		48,37%
Reinigingsheffing	2.239.609		2.239.609		18,69	2.139.000		18,02%
Rioolheffing	2.770.347		2.693.455		22,48	2.493.000		21,00%
Hondenbelasting	88.000		88.000		0,73	89.000		0,75%
Begraafrechten alg. begraafplaats Raamsdonk	20.854		20.854			20.854		
Begraafrechten alg. begraafplaats Geertruidenberg	27.284		27.284			27.284		
	48.138		48.138		0,4	48.138		0,41%
Bouwleges	356.732		356.732			341.469		
Overige leges	6.041		6.041			3.544		
	362.773		362.773		3,03	345.013		2,91%
Secretarieleges burgerlijke stand	30.397		30.397			30.397		
Secretarieleges bevolkingsregister	312.898		312.898			312.898		
Secretarieleges naturalisatie	2.441		2.441			2.441		
	345.736		345.736		2,89	345.736		2,91%
Reclamebelasting	30.000		30.000		0,25	0		0%
Precariobelasting	638.203		638.203		5,33	600.000		5,05%
Subtotaal inkomsten- en vermogensoverdrachten, belastingen	11.990.630		11.913.738		99,42	11.801.887		99,42%

Soort belasting of heffing	Primitieve begroting 2018 (in €)	begroting 2018 (in €) *	Verdeling (in %)	begroting 2019 (in €)	Verdeling (in %)
A.P.V.	5.822	5.822		5.822	
Havengelden ligplaatsen Reenweg	10.008	10.008		10.008	
Havengelden Timmersteekade	7.677	7.677		7.677	
Marktgeld	12.006	12.006		12.006	
Kapvergunningen	71	71		71	
Havengelden jachthaven	11.772	11.772		11.772	
Passantenhaven	17.852	17.852		17.852	
Gehandicapten-parkeerkaarten	3.959	3.959		3.959	
Uitvoering WKPB/basisregistraties	0	0		0	
Opgenomen onder overige inkomsten	69.167	69.167	0,58	69.167	0.58%
TOTAAL	12.059.797	11.982.905	100	11.871.054	100,00%

* inclusief begrotingwijzigingen / tussenrapportage 2018

Kwijtschelding

Indien een belastingplichtige niet of over te weinig financiële middelen beschikt om de belastingaanslag te voldoen, kunnen we onder bepaalde voorwaarden aan deze belastingplichtige kwijtschelding verlenen. Het kwijtscheldingspercentage dat we hanteren bedraagt 100%. Dit betekent dat alle belastingplichtigen die een inkomen hebben dat 100% van het minimuminkomen (volgens bijstandsnorm) of lager bedraagt in aanmerking komen voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding.

Kwijtschelding kan alleen worden verleend indien het een aanslag betreft voor afvalstoffenheffing en rioolheffing gebruiker. De overige heffingen zijn in de betreffende belastingverordeningen uitgesloten voor kwijtschelding.

De opbrengsten voor afvalstoffenheffing en rioolheffing, welke worden kwijtgescholden zijn als kostencomponent opgenomen in de tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing. Voor 2019 gaat het om € 80.000 afvalstoffenheffing en € 15.000 rioolheffing.

Paragraaf B

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting van de Gemeente Geertruidenberg is. Dit is van belang wanneer een financiële tegenvaller zich voordoet. Aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigingen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel moet deze paragraaf ten minste bevatten:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's (onderdeel 2);
- een inventarisatie van de risico's (onderdeel 3);
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit (onderdeel 4);
- een kengetal voor de:
  - 1a) Netto schuldquote
  - 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
  - 2) Solvabiliteitsratio
  - 3) Grondexploitatie
  - 4) Structurele exploitatieruimte
  - 5) Belastingcapaciteit
- een beoordeling van de onderlinge verhoudingen tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Vervolgens wordt een berekening gemaakt van het weerstandsvermogen en oordeel gevormd over het weerstandsvermogen (onderdeel 5).

Ter completering volgt een nieuw verplicht onderdeel van deze paragraaf. In deze paragraaf worden de kengetallen opgenomen met een toelichting hierop (onderdeel 6).

Gemeente Geertruidenberg vindt goed risicomanagement belangrijk en acht het wenselijk risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering en ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen beheersbaar te maken. Een zo volledig mogelijk inzicht in potentiële risico's en hun gevolgen maakt het mogelijk een uitspraak te kunnen doen over het wel of niet aanvaarden van het risico en over voor het wel of niet nemen van eventuele aanvullende maatregelen. Hierdoor kunnen op verantwoorde wijze besluiten worden genomen en worden risico's tot een gewenst niveau beperkt.

Risicomanagementbeleid

In januari 2016 is het geactualiseerde risicomanagementbeleid vastgesteld. Hierin worden kaders gesteld ten aanzien van de reikwijdte en toepassing van risicomanagement. Risicomanagement is gemeentebreed doorgevoerd. Het risicoprofiel is uitgewerkt voor de reguliere bedrijfsprocessen én de projecten, zodat de hierbij behorende weerstandscapaciteit van Gemeente Geertruidenberg kan worden berekend. Verdere verfijning en doorontwikkeling van risicomanagement vindt doorlopend plaats.

Risico's

Een risico is de kans op een gebeurtenis met effect op het behalen van de door de organisatie gestelde doelstellingen.

Risicoprofiel

Hieronder wordt verslag gedaan van de resultaten van de risico-inventarisatie voor Gemeente Geertruidenberg. Om de risico's van Gemeente Geertruidenberg systematisch in kaart te brengen en te beoordelen is door de ambtelijke organisatie een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is een dynamisch geheel: als er aanleiding toe is, worden risico's toegevoegd, gewijzigd en/of verwijderd. Hierbij is gebruik gemaakt van NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem).

Ten behoeve van de begroting 2019 zijn de risico's beoordeeld door de clusters. In totaal zijn 152 risico's in beeld gebracht, hierbij is een aantal kleine risico's samengevoegd en is 1 nieuwe risico toegevoegd (begroting 2018: 150, jaarverslag 2017: 149). De tabel geeft een inschatting van de kans dat een risico zich voordoet, afgezet tegen het geldelijk gevolg:

Aantal risico's (geldgevolg tegen kans uitgezet)					
x > € 200.000			2	1	1
€ 100.000 < x < € 200.000	1		2	2	
€ 40.000 < x < € 100.000	1	5		2	1
€ 10.000 < x < € 40.000	6	5	12	5	1
x < € 10.000	28	14	27	12	9
Geen geldgevolgen	5	3	4	1	2
	Kans 1	Kans 2	Kans 3	Kans 4	Kans 5

Klassificering kans

1. < of 1 keer per 10 jaar (10%)
2. 1 keer per 5-10 jaar (30%)
3. 1 keer per 2-5 jaar (50%)
4. 1 keer per 1-2 jaar (70%)
5. 1 keer per jaar of vaker (90%)

In het volgende overzicht worden de tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hierbij geeft het invloed percentage de invloed van een risico op het totale risicoprofiel weer.

Risico's

Begr 2019	Jrr 2017	Begr 2018		Begroting 2019		Programma
				Kans	Invloed	
1	-	N ¹	Precariobelasting niet kunnen innen (590)	70%	30,11%	AD ²
2	4	N	Geen volledige compensatie loon- en prijsstijgingen via de algemene uitkering (580)	90%	14,82%	AD
3		7	School kan bouwplan niet tijdig realiseren ondanks de van de gemeente ontvangen beschikbare middelen (570)	30%	6,62%	4
4	5	6	Achterstallig onderhoud gemeentelijke gebouwen als gevolg van beperkte budgetten (535)	30%	5,46%	6
5	3	2	Bedrijfswaarde wordt maatstaf bij waardering WOZ-waarde (554)	90%	2,89%	AD
6	8	N	Herijking van het huisvestingsprogramma (IHP) Onderwijs (578)	70%	2,87%	4
7	7	4	Onvoldoende gelden bij verenigingen om nieuwbouw van sportcomplex te realiseren (568)	30%	2,67%	3
8	10	8	Een stijging van aantal bijstandsgerechtigden of toename aantal aanvragen bijzondere bijstand (49/565)	50%	2,05%	5
9		N	Onverwachte stijging personeelslasten (590)	50%	1,78%	7
10	2	-	Onvoldoende rijksmiddelen om de beoogde transformatie binnen de jeugdhulp vorm te geven (530)	90%	1,48%	5
		1	Risico's grondexploitatie en woningbouw (533)	90%	0,00%	1
	1	3	Onvoldoende kunnen terugvorderen van BTW (over bepaalde dienstverlening) (569)	70%	0,85%	3
	6	5	Begrotingstekorten in gemeenschappelijke regelingen RMD (564)	90%	0,00%	1
		9	Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen (576)	vervallen		
		10	Budgetbeheer is niet op orde en transparant (R115)	70%	0,76%	7
	9		Beschadiging documenten in archief (83)	10%	0,02%	7
				Begroting 2018	Jaarverslag 2017	Begroting 2019
Totaal grote risico's				€ 3.157.040	€ 3.435.000	€ 3.469.000
Overige risico's				€ 2.050.506	€ 2.195.505	€ 2.192.505
Totaal alle risico's				€ 5.207.546	€ 5.630.505	€ 5.661.505

Uit de tabel blijkt dat de mutatie van het maximale risico ten opzichte van de vorige actualisatie (bij het jaarverslag 2017) € 31.000 (hoger) is. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de nieuwe risico's, wijziging in risicobedragen en verwijderde (samengevoegde) risico's. De risico's met de meeste impact zijn:

- Precariobelasting niet kunnen innen (+1.800.000)
- School kan een bouwplan niet realiseren (+150.000)
- Geen volledige compensatie loon- en prijsstijgingen via de algemene uitkeringen (+100.000)
- Onverwachte stijging personeelslasten (+100.000)
- Stijging aantal bijstandsgerechtigden en/of toename bijstand (+50.000)
- Nemen verkeerde strategische beslissingen (+50.000)
- Registratie begraafplaatsen niet up to date (+25.000)
- Onvoldoende kunnen terugvorderen BTW (-1.750.000)
- Onvoldoende rijksmiddelen Jeugd (-331.000)
- Regionale Milieudienst begrotingstekorten (-75.000)
- Beschadiging documenten in archief (-55.000)
- Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen (-40.000)

Voor de toelichting op de risico's en beheersmaatregelen verwijzen we naar de toelichting in de programma's (zie naaststaande tabel).

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de Gemeente Geertruidenberg beschikt om niet-begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken.

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages			
Percentage	Bedrag	Percentage	Bedrag
5%	€ 673.749	55%	€ 1.232.820
10%	€ 753.887	60%	€ 1.334.002
15%	€ 812.927	65%	€ 1.476.639
20%	€ 862.953	70%	€ 1.655.674
25%	€ 909.094	75%	€ 1.836.886
30%	€ 953.577	80%	€ 2.020.592
35%	€ 998.507	85%	€ 2.196.738
40%	€ 1.046.485	90%	€ 2.377.693
45%	€ 1.098.043	95%	€ 2.586.011
50%	€ 1.158.819		

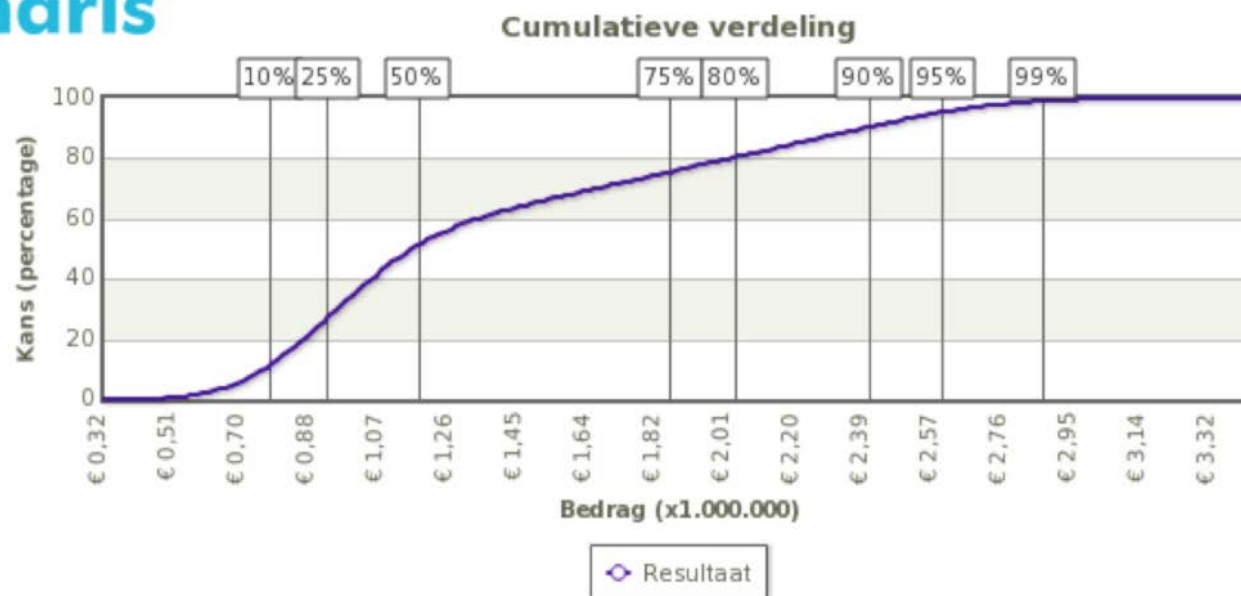
Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag ongewenst is (€ 5.661.505 zie voorgaande tabel). De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De resultaten van de risicosimulatie staan hier-naast weergegeven.

Hieruit volgt dat bijvoorbeeld met 20% zekerheid alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 0,9 miljoen.

De benodigde weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90% is € 2,4 miljoen (begroting 2018: € 1,8 miljoen; jaarverslag 2017: € 2,2 miljoen). Met 90% zekerheid kunnen met dit bedrag alle risico's worden afgedekt.

naris

De benodigde weerstandscapaciteit is ten opzichte van de jaarrekening 2017 € 192.264 hoger. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Benodigde weerstandscapaciteit precariobelasting (+)
- Benodigde weerstandscapaciteit school kan bouwplan niet realiseren met beschikbare middelen (+)
- Benodigde weerstandscapaciteit niet volledig compensatie loon en prijsstijgingen (+)
- Benodigde weerstandscapaciteit terugvordering BTW (-)
- Benodigde weerstandscapaciteit begrotingstekorten RMD (-)

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Beschikbare weerstandscapaciteit	1 januari 2019	1 januari 2020	1 januari 2021	1 januari 2022
Vrije algemene reserve	1.200.558	505.568	868.026	1.527.872
Weerstandreserve	2.377.693	2.377.693	2.377.693	2.377.693
Vrij aanwendbare algemene reserve	3.578.251	2.883.261	3.245.719	3.905.565
Vrij aanwendbare bestemmingsreserve	1.035.069	1.035.069	1.035.069	1.035.069
Resultaat na bestemming (programmabegroting)	0	0	0	0
Incidentele weerstandscapaciteit (in vermogen)	4.613.320	3.918.330	4.280.788	4.940.634
Onvoorzien	84.571	53.000	53.000	53.000
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	1.110.816	1.110.816	1.110.816	1.110.816
Onbenutte capaciteit afvalstoffenheffingen	0	0	0	0
Bezuinigingsmogelijkheden	0	0	0	0
Structurele weerstandscapaciteit (in exploitatie)	1.195.387	1.163.816	1.163.816	1.163.816
Totale weerstandscapaciteit	5.808.707	5.082.146	5.444.604	6.104.450

Vrije aanwendbare algemene reserve

Het huidige beleidskader met betrekking tot reserves en voorzieningen is neergelegd in bijlage 2 van de Financiële Verordening Geertruidenberg 2017. Om te voorkomen dat bij een calamiteit direct het bestaande beleid moet worden bijgesteld, is gekozen voor het vormen van een afzonderlijk weerstandsdeel in de algemene reserve. Deze reserve mag ook slechts in dit kader worden aangewend.

Vrij aanwendbare bestemmingsreserve

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming heeft gegeven. De bestemmingsreserves kunnen, zolang de raad de bestemming kan wijzigen, tot de

weerstandscapaciteit worden gerekend. Voor sommige bestemmingsreserves zal een aanwending als weerstandscapaciteit echter aanzienlijke negatieve consequenties voor bestaande voorzieningen met zich meebrengen. Dit geldt voor reserves die zijn gevormd om de afschrijvingslasten of kapitaalslasten van diverse voorzieningen te dekken zoals fort Lunet, gemeentehuis, containermanagement en Informatisering en Automatisering. Tevens geldt dit voor de in het verleden gevormde reserves voor diverse risico's zoals bodemsanering, grondexploitatie, Pilot Bouwen Binnen Strakke Contouren en decentralisaties. Daarom worden bovengenoemde bestemmingsreserves niet meegerekend in de beschikbare weerstandscapaciteit.

Voor de overige bestemmingsreserves geldt dat eventuele aanwending als weerstandscapaciteit geen of geringe negatieve consequenties voor bestaande voorzieningen met zich meebrengen. Een groot deel betreft restanten van in het verleden gevormde reserves.

Gerealiseerd resultaat volgend uit de programmabegroting

In het BBV is aangegeven dat het gerealiseerde resultaat volgend uit de programmabegroting ook tot het eigen vermogen behoort. Afhankelijk van de bestemming zal daarom ook dit resultaat kunnen worden meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen. In de begroting 2019 wordt het structurele saldo van 2019 toegevoegd aan de Vrije Algemene Reserve en het incidentele saldo voor 2019 toegevoegd aan Onvoorzien. De meerjarige saldi (structureel en incidenteel) voor 2020 en verder worden in zijn geheel toegevoegd aan de Vrije Algemene Reserve.

Onvoorzien

De post onvoorzien wordt bij de begroting opgenomen om onvoorziene ontwikkelingen te kunnen afdekken. Zie vorig onderdeel, voor 2019 wordt hier het incidentele saldo van de begroting aan toegevoegd.

Onbenutte inkomstenbronnen

De mate waarin van de onbenutte belastingcapaciteit gebruik wordt gemaakt, verschilt van gemeente tot gemeente en is mede afhankelijk van de politieke relevantie van de hoogte van het OZB-tarief. Als zich tegenvallers voordoen, zal de onbenutte belastingcapaciteit niet zonder slag of stoot worden ingezet, maar dit is wel één van de mogelijkheden.

Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit wordt aangesloten bij de drie belangrijkste inkomsten van de gemeente te weten: OZB, afvalstoffenheffing en rioolafvoerrecht, voor zover deze laatste twee niet maximaal mogelijk en/of kostendekkend blijken te zijn. Eventueel onbenutte belastingcapaciteit wordt gerekend tot de beschikbare weerstandscapaciteit voor het begrotingsjaar.

Weerstandsvermogen

Op basis van de huidige gegevens in het risicomanagementsysteem is het weerstandsvermogen te berekenen.

Het weerstandsvermogen is te definiëren als 'het vermogen van de Gemeente Geertruidenberg om niet-structurele financiële risico's te kunnen opvangen teneinde haar taken te kunnen voortzetten'.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven.

Risico's	Weerstandscapaciteit
• Bedrijfsproces • Financieel • Imago / politiek • Informatie / strategie • Juridisch / aansprakelijkheid • Letsel / veiligheid • Materieel • Milieu • Personeel / Arbo • Product	• Vrij aanwendbare algemene reserve • Vrij aanwendbare bestemmingsreserve gerealiseerde resultaat (programmabegroting) • Onvoorzien • Onbenutte belastingcapaciteit OZB • Onbenutte capaciteit afvalstoffenheffingen • Onbenutte capaciteit rioolheffingen
Weerstandsvermogen	

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

Voor 2019 is dit:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 5.800.707}}{\text{€ 2.377.693}} = \mathbf{2,44}$$

(Jaarverslag 2017: 3,36; Begroting 2018: 3,67)

De daling van de ratio weerstandsvermogen wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- de lichte stijging van de benodigde weerstandscapaciteit als gevolg van een gewijzigd risicoprofiel ten opzichte van het jaarverslag 2017;
- de sterkere daling van de beschikbare weerstandscapaciteit als gevolg van de lagere algemene reserve en weerstandsreserve ten opzichte van jaarverslag 2017.

De ratio weerstandsvermogen voor de jaren 2020 t/m 2022 bedraagt respectievelijk 2,13; 2,28; 2,56

Gebaseerd op de hierna opgenomen tabel valt het weerstandsvermogen in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen wat ruimschoots voldoet aan de in het risicomanagementbeleid vastgestelde norm (waarderingscijfer B, ratio weerstandsvermogen tussen de 1,4 en 2,0).

Weerstand velden		
Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4 - 2.0	Ruim voldoende
C	1.0 - 1.4	Voldoende
D	0.8 - 1.0	Matig
E	0.6 - 0.8	Onvoldoende
F	<0.6	Ruim onvoldoende

Kengetallen

Om de inzichtelijkheid in de financiële positie van de gemeente te vergemakkelijken wordt vanaf het jaarverslag 2015 aan deze paragraaf in de begroting en in het jaarverslag kengetallen toe gevoegd.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. In de VNG-publicatie 'Houdbare gemeentefinanciën' is aangegeven dat wanneer een schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden beschouwd en boven de 130% als onvoldoende. De netto schuldquote van de gemeente Geertruidenberg is voldoende en geeft een dalend verloop. Dit is positief.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote weergegeven (netto schuld gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De netto schuldquote van de gemeente Geertruidenberg is voldoende en geeft een dalend verloop. Dit is positief.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit reserves en het resultaat van baten en lasten. In de VNG-publicatie 'Houdbare ge-

Kengetallen	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto schuldquote	54,54%	38,59%	41,84%	35,66%	29,67%	24,05%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	51,32%	34,69%	36,64%	30,50%	24,52%	18,86%
Solvabiliteitsratio	25,84%	20,07%	18,62%	18,97%	19,99%	21,06%
Structurele exploitatieruimte*	-2,05%	0,05%	0,20%	0,43%	0,13%	0,95%
Grondexploitatie	5,26% ¹	3,69%	0,64%	0,62%	0,64%	0,65%
Belastingcapaciteit	111%	108%	104% ²	104%	104%	104%

¹ Abusievelijk is bij dit kengetal gerekend met totale baten inclusief kostenplaatsen en reserves in plaats van EXCLUSIEF

² Bij de begroting 2019 is uitgegaan van de gemiddelde WOZ-waarde van een woning in de gemeente Geertruidenberg in plaats van de landelijk gemiddelde WOZ waarde uit de Coelo Atlas

meentefinanciën' is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende.

De solvabiliteitsratio van de gemeente Geertruidenberg ligt onder de 20% en geeft een licht stijgend verloop. Dit is negatief.

Kengetal grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de grond is van belang, omdat deze terugverdiend moet worden bij de verkoop. Boekwaarden worden afgezet tegen de totale baten. Er is geen norm voor deze ratio. Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Geertruidenberg is laag. Het cijfer daalt in 2019 sterk en blijft ongeveer gelijk tot 2021. Dit is positief.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het evenwicht van de begroting wordt er ook gekeken naar de structurele en incidentele lasten en baten. Voorbeeld van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld

personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een begroting waarvan de structurele baten dan ook hoger zijn dan de structurele lasten is dan ook meer flexibel dan een begroting waar bij de structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Er is geen norm voor deze ratio. De structurele exploitatieruimte van de gemeente Geertruidenberg is voor alle jaren positief en geeft een licht stijgend verloop met een dip in het jaar 2021. De ontwikkeling is positief.

Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten jaarlijks. Bij de berekening van het kengetal worden de gemeentelijke woonlasten afgezet tegen het landelijk gemiddelde. Er is geen norm voor deze ratio. De totale woonlasten van de gemeente Geertruidenberg zijn iets hoger dan het landelijk gemiddelde en geven een dalend verloop. Dit is positief.

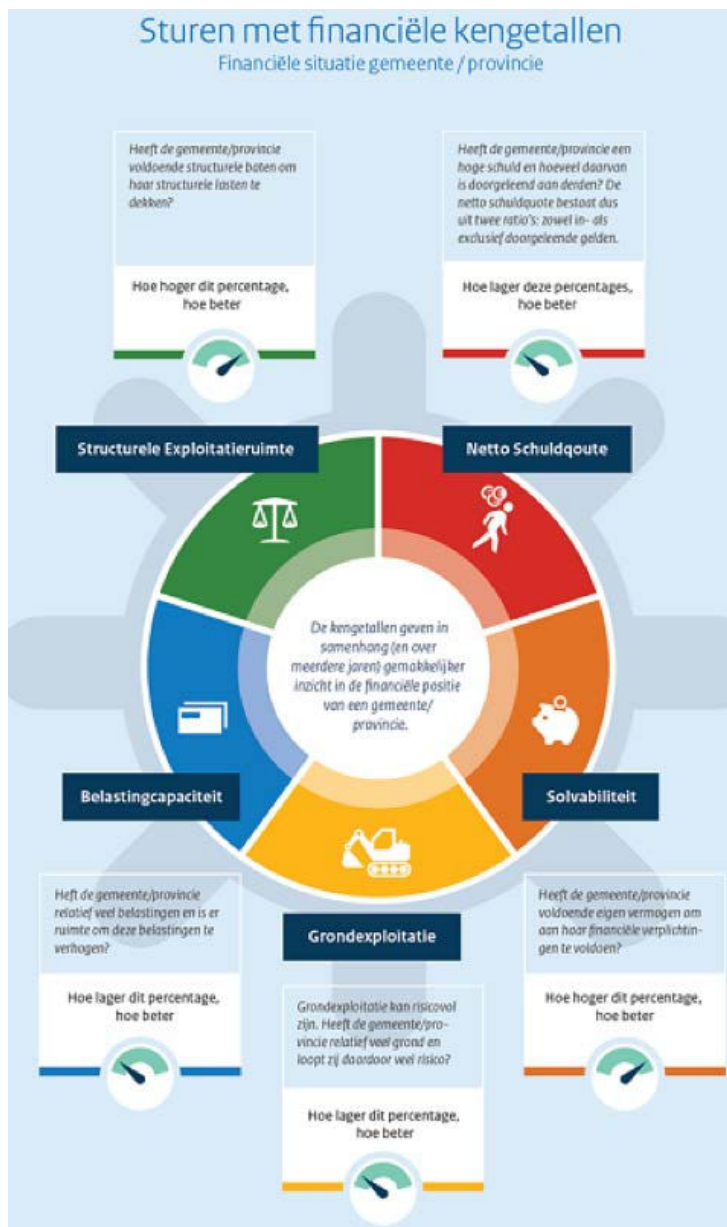
Samenhang

De kengetallen moeten in samenhang worden gezien. De kengetallen schuldquote liggen binnen de norm van de VNG. De solvabiliteit ligt onder de norm en kent een licht stijgend verloop. De beoordeling van de structurele exploitatieruimte heeft vooral waarde in meerjarig vooruitblikkend perspectief. Hier is zichtbaar dat dit percentage een licht positief verloop laat zien met een dip in 2021, het geen betekent dat er “vrije” ruimte aanwezig is. Het kengetal grondexploitatie is heel laag en kent in meerjarenperspectief een min of meer gelijkblijvende trend.

Op basis van de huidige cijfers kan geconcludeerd worden dat de trend van alle kengetallen positief zijn.

Het monitoren van de ontwikkeling van de kengetallen naar de toekomst is van belang.

Zie ook hierna volgende figuur (bron: Ministerie van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelatie)

Paragraaf C

- Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf lichten wij de financiële consequenties toe van het gekozen kwaliteitsniveau voor kapitaalgoederen binnen het beleidskader.

Algemene uitgangspunten

De gemeente heeft ongeveer 310 hectare aan openbare ruimte in beheer. Onder deze openbare ruimte vallen: wegen, riolering, waterpartijen en openbaar groen. Verder rekenen wij alle virtuele objecten (niet zichtbaar zoals kadastrale grenzen) en reële objecten (zichtbaar, zoals een bouwwerk) onder, op en boven de grond als taak toe aan de openbare ruimte. Gebouwen behoren niet tot de openbare ruimte, maar nemen we wel als kapitaalgoed mee. Hieronder geven we voor deze kapitaalgoederen een nadere beschrijving van de wijze van beheer en onderhoud. Het beleid voor het onderhoud van de kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in het overzicht kaderstellende beleidsnota's en beheerplannen.

Beheerplannen

Wij werken zoveel mogelijk met beheerplannen. Deze plannen geven over meerdere jaren inzicht in onderhoudsmaatregelen en benodigde financiële middelen om de functie van de beheerobjecten te kunnen waarborgen. De basis voor een beheerplan is o.a. het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau. Het beheerplan en onderhoudsniveau van de beheerobjecten (kapitaalgoederen) is maatgevend voor de uitvoering van de werkzaamheden in het betreffende jaar. En uiteraard voor de (jaarlijkse) onderhoudslasten.

In december 2017 is de Notitie Materiële vaste activa gepubliceerd. Voor het begrotingsjaar 2019 is de gehele notitie van kracht. De notitie behandelt de wijze van activeren, waarderen en afschrijven van activa en het onderhoud van kapitaalgoederen. Ook zijn er aandachtspunten voor de financiële verordening opgenomen.

Het BBV schrijft recente beheerplannen voor. Onder een recent beheerplan wordt verstaan: maximaal vijf jaar oud. Voor het verslagleggingsjaar 2019 mag het beheerplan derhalve niet ouder zijn dan 2014. Van deze vijf jaar kan door de raad alleen gemotiveerd afgeweken worden;

Onderdeel	Beleidsplan	Jaar vaststelling
Wegen	Wegbeheer	2014
Wegen	Infrastructurele kunstwerken	2013
Wegen	Openbare Verlichting	2015
Riolering	Riolering	2017
Water	Binnenhavens / Baggeren	2012
Gebouwen beheer	Gebouwen - inclusief Onderwijs gebouwen	2015

De meerjarenonderhoudsplannen Wegbeheer, Infrastructurele werken, Openbare Verlichting, Binnenhavens / Baggeren en Gemeentelijke gebouwen inclusief onderwijs zijn in een afrondende fase en worden in 2019 aangeboden ter vaststelling.

Bij het vaststellen van de begroting 2019 verzoeken u daarom de looptijd en werkingsduur van de meerjarenonderhoudsplannen Wegbeheer, Infrastructurele werken, Openbare Verlichting, Binnenhavens / Baggeren en Gemeentelijke gebouwen inclusief onderwijs te verlengen tot en met 31-12-2019.

Beleids- en beheerkaders

De landelijk geformuleerde normen en richtlijnen vormen het uitgangspunt voor de beleids- en beheerkaders. Deze wijze van werken geeft richting aan kwaliteitsniveaus en beheermethodieken en dient als referentie en toetssteen voor onze gemeentelijke normen en aanpak.

De door de raad vastgestelde onderhoudsniveaus voor wegen, groen en onkruid op verharding:

Wegen:		C
Groen :	Geen onderhoudsniveaus	
Onkruid op verharding:	centrumgebied:	A
	woon- en buitengebied	B

Om beter in te kunnen spelen op de beleving en de wensen van de gebruiker van de openbare ruimte wordt momenteel gewerkt in wijkteams. Deze wijze van werken wordt eind 2018 geëvalueerd.

De plannen zijn en worden gericht op het voorkomen van achterstallig onderhoud en schadeclaims.

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Planningen

De planningen zoals deze voortkomen uit de beheerplannen, zijn conceptplanningen. We beoordelen vooraf aan de uitvoering of de aanpak noodzakelijk is. De planningen zijn in die zin dan ook dynamische documenten. Ook speelt de integrale aanpak, participatie en vraaggericht werken een bepalende rol voor de jaarlijkse planning. Groenrenovaties en werken aan de openbare verlichting volgen meestal de straatwerkzaamheden. Deze volgen op hun beurt veelal de rioolwerkzaamheden. Ook om deze redenen kunnen we afwijken van de jaarschijfopgave uit de beheerplannen.

Integrale werkzaamheden

Voor de uitvoering van beleids- en beheertaken geldt dat deze zoveel mogelijk integraal tot stand komen. Op deze wijze nemen we bij de aanpak van een weg zo nodig ook de riolering, de openbare verlichting, het groen en verkeersmaatregelen mee.

Belangrijkste integrale beheer- en additionele werken in 2019:

- Centrumplan fase 4, Haven, herinrichting - uitvoeren
- Wingerdstraat, Laurierstraat, Klimopstraat, groot onderhoud - voorbereiden en uitvoeren
- Stadsweg Ravelijn e.o., afkoppelen hemelwater - uitvoeren
- Valeriaanstraat, vergroten hoofdriool - voorbereiden
- Regentenstraat en Vorsterstraat, afkoppelen hemelwater - uitvoeren
- Burg. Moonshof, woonrijp maken - uitvoeren
- Wim Boonsstraat, woonrijp maken in fases - uitvoeren
- Ravelijn fase 2, afkoppelen hemelwater, voorbereiden
- Oude Stadsweg, renovatie hoofdriool, voorbereiden
- Zandheuvel, vergroten hoofdriool, voorbereiden

Wegen

Wegbeheer

Het "wegenbeheerplan 2015-2019" dateert van 2014. In 2019 bieden we een geactualiseerd beheerplan 2020-2024 aan bij de raad met een financiële doorkijk t/m 2029.

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Infrastructurele kunstwerken

In het kunstwerkenbeheerplan 2014-2018 hebben we de benodigde middelen voor 2019 aangegeven die in een voorziening zijn opgenomen. In 2019 actualiseren we het beheerplan voor de periode 2020-2024 met een financiële doorkijk t/m 2028. Dit plan bieden we in het eerste kwartaal van 2019 aan de raad aan ter vaststelling.

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Openbare Verlichting

Het beheerplan openbare verlichting 2016-2020 dateert van 2015. In dit plan staat naast regulier onderhoud ook de vervanging. De vervangingsplannen worden jaarlijks op basis van inspecties van de technische staat uitgevoerd. Begin 2019 maken we een financiële tussenbalans op. Daarbij geven we een doorkijk over de periode t/m 2026.

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Wegen Soort kosten	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Reserveringen	907	780	780
Kapitaallasten	8	107	91
Interne doorbelasting	349	331	286
Beïnvloedbaar budget	613	738	636
01- Totaal	1.877	1.956	1.793

Riolering

Het beheerplan riolering maakt onderdeel uit van het VGRP+ 2017-2022. In dit plan staat de meerjarenplanning voor zowel de exploitatie als de vervangingen en verbeteringen. Het beheerplan geeft een financiële doorkijk tot en met 2076.

Riolering Soort kosten	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting primitief 2019
Reserveringen	88	58	22
Kapitaallasten	1.295	1.170	1.042
Interne doorbelasting	513	584	210
Beïnvloedbaar budget	556	620	721
02- Totaal	2.452	2.432	1.995

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Water

Hieronder vallen watergangen, vestinggrachten en binnenhavens. Het Waterschap beheert en onderhoudt een gedeelte van de watergangen. Als gemeente beheren wij onze eigen wateren. Het beheer en onderhoud binnenhavens is ondergebracht bij infrastructurele kunstwerken, waarvan de baggerwerkzaamheden ten laste komen van de voorziening baggerwerkzaamheden. Het actuele baggerplan beslaat de periode 2014-2021. Voor de periode 2020- 2026 geldt een in 2019 geactualiseerd beheerplan met een financiële doorkijk t/m 2031. Dit plan wordt in het eerste kwartaal van 2019 voor vaststelling aangeboden aan de raad.

Water	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting primitief 2019
Soort kosten			
Reserveringen	60	60	60
Kapitaallasten	9	14	12
Interne doorbelasting	26	28	20
Beïnvloedbaar budget	264	113	98
03- Totaal	359	215	190

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Openbaar groen

Er is geen actueel beheerplan beschikbaar. Wij werken met in bestekken vastgelegde jaarlijkse onderhoudswerkzaamheden aan bomen, plantsoenen, gazons e.d. De raad stelde hiervoor de kwaliteitsniveaus vast.

Openbaar groen	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting primitief 2019
Soort kosten			
Reserveringen	3	3	3
Kapitaallasten	1	1	3
Interne doorbelasting	701	706	492
Beïnvloedbaar budget	885	865	990
04- Totaal	1.590	1.575	1.487

De door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus worden geborgd binnen de daarvoor door de raad beschikbaar gestelde budgetten.

Gebouwenbeheer

In 2015 stelde de raad het meerjarenonderhoudsplan voor gemeentelijke gebouwen vast. Hierbij staat per gebouw het gewenste onderhoudsniveau vermeld. Het meerjarenonderhoudsplan met consequenties wordt geactualiseerd en zal begin 2019 aan de raad worden voorgelegd. Niet enkel zijn daarbij betrokken de consequenties van het afstoten van gemeentelijke gebouwen, maar gelijktijdig ook die van inmiddels verworven panden voor het meerjarenonderhoudsplan. Op basis van het thans vigerende plan wordt vanaf 2019 structureel een bedrag van € 224.000 gestort en € 308.000 onttrokken uit de voorziening.

Paragraaf D - Financiering

In deze paragraaf maken we de financieringsfunctie transparant. We leggen de basis voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie. Het Treasurystatuut (maart 2016) geeft de infrastructuur voor de inrichting van de financieringsfunctie, terwijl de uitwerking zijn weerslag vindt in de paragraaf financiering in de begroting. In de paragraaf bij de jaarstukken verstrekken we de verantwoordingsinformatie.

De doelstellingen van de treasuryfunctie van de gemeente Geertruidenberg zijn:

1. Het verzekeren van een duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities, zodat te allen tijde in de behoefte aan financiële middelen kan worden voorzien teneinde de door de raad vastgestelde programma's te kunnen uitvoeren;
2. Het beschermen van de gemeentelijke vermogenswaarden en de resultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico's, koersrisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en valutarisico's;
3. Het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet financiering decentrale overheden (fido) respectievelijk de limieten en richtlijnen van het Treasurystatuut;
4. Het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities.

Met het opstellen van deze paragraaf benoemen we ook die onderdelen die in de verordening ex. 212 GW en de artikelen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn opgenomen. Met ingang van de begroting 2018 zijn de bepalingen uit de notitie Rente 2017 van de commissie BBV in werking getreden. Hiermee wordt aanbevolen de effecten uit deze notitie toe te lichten en gebruik te maken van een rente schema ten behoeve van de rentetoe-rekening.

Risicobeheer

Renterisicobeheer

Berekening van de kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van de jaarbegroting bij aanvang van het begrotingsjaar. De gemiddelde netto-vlottende schuld mag deze limiet niet overschrijden. Dit betekent dat voor dit bedrag geen langlopende geldlening hoeft te worden aangetrokken.

Toegestane kasgeldlimiet: (Bedragen x € 1.000)	
Omvang begroting per 1 januari 2019	€ 50.612
Kasgeldlimiet in % van de grondslag	8,50%
Kasgeldlimiet in bedrag	€ 4.302

Bij drie achtereenvolgende overschrijdingen moeten wij de Provincie als toezichthouder inlichten en aangeven hoe we aan de kasgeldlimiet zullen voldoen.

Berekening van de renterisiconorm

De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een percentage van het begrotingstotaal (totale lasten van de begroting) bij aanvang van het dienstjaar. Tegen dit bedrag zetten wij het bedrag af dat wij in het lopende jaar aan aflossingen moeten betalen, vermeerderd met het bedrag van de geldleningen waarvan de rente herzien mag/ kan worden. Ook deze norm mogen wij niet overschrijden.

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 01-01-2019 (Bedragen x EUR 1.000)	2019	2020	2021	2022
Renterisico op vaste schuld	Budget	Budget	Budget	Budget
1a. Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b. Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2. Netto renteherziening op vaste schuld (1a – 1b)	0	0	0	0
3a. Nieuw aangetrokken vaste schuld (o/g)				
3b. Nieuw verstrekte lange leningen (u/g)				
4. Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a – 3b)				
5. Betaalde aflossingen	2.937	2.829	2.835	2.805
6. Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	0	0	0	0
7. Renterisico op vaste schuld (2 + 6)	0	0	0	0

Renterisiconorm

8. Stand begrotingstotaal per 1 januari	50.612	49.912	48.684	48.260
9. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
10. Renterisiconorm	10.122	9.983	9.737	9.652

Toets renterisiconorm

10. Renterisiconorm	10.122	9.983	9.737	9.652
7. Renterisico op vaste schuld	0	0	0	0
11. Ruimte(+) / Overschrijding(-) (10 – 7)	10.122	9.983	9.737	9.652

Debiteurenrisicobeheer

De openstaande vorderingen belichten wij periodiek. Zodra daartoe aanleiding is brengen wij de dubieuze posten ten laste van de voorziening dubieuze debiteuren. Onderstaand overzicht geeft de stand van de voorzieningen weer per 1 januari 2018 (jaarsverslag 2017):

Voorziening dubieuze debiteuren uitkeringen (x € 1.000)	
Omschrijving	Saldo per 01-01-2018
debiteuren algemene dienst en belastingen	135
debiteuren saneringskredieten	7
debiteuren uitkeringen sociale zaken	654
Totaal	796

Bij het opmaken van de jaarrekening 2018 bekijken wij of deze voorzieningen toereikend zijn. We zullen zo nodig de voorziening aanvullen of afroemen.

Kredietrisicobeheer

De kredietrisico's beperken we door uitsluitend gelden uit te zetten bij kredietwaardige partijen. In het treasury statuut hebben we bepaald dat dit Nederlandse overheden en kredietwaardige partijen zijn met minimaal A-rating van minstens 2 erkende ratingbureaus. Het verplichte Schatkistbankieren beperkt de kredietrisico's.

Intern liquiditeitsbeheer

In het kader van het opstellen van de begroting 2019 maken wij een inschatting van het financieringstekort of -overschot. Per 1 januari 2019 schatten we het tekort op € 13 miljoen.

Onderdeel daarvan is de toename van de boekwaarde als gevolg van de gevoteerde investeringen 2018. Voor de berekening van het financieringssaldo gaan we op het moment van opstellen van de begroting 2019 er vanuit dat we deze middelen ook werkelijk uitgeven of ontvangen.

Periodiek stellen we de liquiditeitsbegroting bij. Hiermee vergroten we het inzicht in het beheer van de dagelijkse saldi en het financieren c.q. uitzetten van middelen tot een periode van één jaar. Eventuele overschotten beheren we zo efficiënt mogelijk conform de regels van het Treasurystatuut. Op deze manier proberen we de financieringskosten zo laag mogelijk te houden. Sinds eind 2013 moeten we overtollige middelen bij de schatkist beleggen. De rentevergoeding is gebaseerd op het Eonia percentage (-/- 0,366% d.d. 18 juli 2018 Nb: dit is het interbancaire rentetarief voor de Euro zone).

Gemeentefinanciering

Financiering

Financiering omvat het aantrekken van de benodigde financiële middelen voor een periode van minimaal één jaar. Deze middelen kunnen bestaan uit zowel eigen als vreemd vermogen.

Per 1 januari 2019 van de gemeente Geertruidenberg blijkt de volgende financieringsstructuur en -verhouding:

Geprognosticeerde balans 01-01-2019 (Bedragen x € 1.000)		
Bezit	Debet	Credit
Activa	56.240	
Voorraden	1.030	
Investeringsprogramma		
	57.270	
Vermogen		
Eigen vermogen		11.433
Voorzieningen		7.813
Voorzieningen tegen contante waarde		1.894
Langlopende schuld		22.965
		44.105
Financieringstekort		13.165

In de geprognosticeerde balans geven we inzicht in de financieringstekort. In de loop van 2019 bekijken we of we geldleningen moeten aantrekken. Voor de berekening van de rentelasten gaan we er van uit om het bedrag van de kasgeldnorm van € 4,3 miljoen ook met kasgeld te financieren.

Voor het eventueel aantrekken van financieringsmiddelen maken we geen gebruik van derivaten zoals warrants, opties en dergelijke.

Geldleningen

Het totaal van de opgenomen vaste geldleningen bedraagt per 31 december 2018 € 22.965.000.

In totalen betreft het voor het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)	
Saldo begin 2019	22.965
Opgenomen	0
Aflossingen	2.937
Saldo ultimo 2019	20.028

Schema rentetoerekening begroting 2019		
a	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	559
	Rente fin. tekort (9 mln à 1,25%)	112
b	De externe rentebaten (idem)	0
	Saldo rentelasten en rentebaten	671
c1	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-50
c2	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend (bv riolering)	0
c3	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	
	Aan taakvelden toe te rekenen rente	622
d1	Rente over eigen vermogen	0
d2	Rente over voorzieningen	0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	622
e	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-705
f	Rente resultaat op het taakveld treasury	-83

Uitzetting

- Berekend percentage renteomslag voor de begroting 2019 is 1,14% terwijl we m.i.v. 2019 tegen 1,25% doorbelasten; (2018 1,37%)
- Voor de berekening van rentelasten voor de grondexploitatie wordt uitgegaan van 1,95% (2018 1,95%);
- Voor de berekening van rentelasten van het financieringstekort 2019 wordt uitgegaan van 1,25% (2018 2%); het bedrag van de kasgeldnorm is tegen nul % meegenomen;
- De rentelasten van voorgenomen investeringen (IP) zijn ook berekend tegen 1,25% (2018 2%, stelpost IP);
- Vanaf 2018 wordt geen bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen berekend.

In de staat van activa zijn een aantal uitgegeven geldleningen geactiveerd. Het betreft geldleningen aan:

- Stimuleringsfonds Volkshuisvesting
- Slotuitkering liquidatie Hypotheekfondsen Noord Brabantse Gemeenten
- Deelnemingen (o.a. BNG, Intergas (liquidatie nog niet verwerkt), Brabant Water)
- Diversen

In totalen betreft het voor het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

Saldo begin van het jaar	3.556
Vermeerderingen	0
Aflossingen/verminderingen	146
Saldo 31-12	3.410

Relatiebeheer

De gemeente heeft met de NV BNG te Den Haag periodiek overleg, omdat bij deze bank de meeste en grootste mutaties plaatsvinden. Bij de Rabobank houden we ook een rekening-courantverhouding aan. Met deze bank onderhouden we op incidentele basis contact.

Kasbeheer

Geldstromenbeheer

Het aantal rekening-courantverhoudingen hebben we teruggebracht om het geldstroombeheer overzichtelijker te maken.

Saldo- en liquiditeitsbeheer

Het schatkistbankieren bepaalt sinds december 2013 het saldo- en liquiditeitsbeheer. Overtollige middelen moeten immers bij de schatkist worden belegd. Als dit van toepassing is worden saldi periodiek afgeroomd. Hiervoor hebben we een aparte bankrekening geopend (bij de huisbankier) die bij het ministerie is geregistreerd. Het drempelbedrag bedraagt 0,75% van ons begrotingstotaal (2018 € 408.000). In de toelichting op de balans van de jaarrekening wordt ten aanzien van de werkelijkheid gerapporteerd.

Administratieve organisatie

De administratieve organisatie voeren we uit conform de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het vastgestelde Treasury-statuut.

Informatievoorziening

De beleidsmatige informatieverstrekking vindt zijn basis in het Treasury-statuut. Met de treasury-paragraaf bij de begroting en jaarrekening doen we periodiek verslag. In de tussenrapportage melden we relevante zaken. Ook verstrekken we periodiek informatie aan het CBS en de Provincie.

Met de invoering van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de informatie voor het CBS (lv3= Informatie voor derden) nog belangrijker geworden. De door de gemeenten aangeleverde informatie vormt de basis voor het berekenen van het EMU-saldo. Niet correcte of tijdige aanlevering van de gegevens kan in de toekomst boetes tot gevolg hebben.

Wet Hof/EMU saldo

De door de gemeenten aangeleverde informatie vormt de basis voor het berekenen van het EMU-saldo. Op 18 januari 2013 is een akkoord gesloten waarbij onderscheid is gemaakt tussen een genormeerd saldobedrag en een saldo-ambitie. Als de ambitie niet wordt gerealiseerd leidt dit echter niet direct tot maatregelen, terwijl daarnaast is afgesproken dat geen sanctie voor de gemeenten volgt als ook geen sanctie uit Europa volgt.

Nieuwe kengetallen

Op basis van de nieuwe richtlijnen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn een aantal nieuwe kengetallen verplicht gesteld.

Dit betreft voor de treasury:

- netto schuldquote;
- netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; en
- solvabiliteitsratio.

Hoewel de berekening van deze ratio's is gekoppeld aan de informatie op de balans moeten deze, op basis van de richtlijnen (BBV), voor de vergelijkbaarheid worden gepresenteerd in de paragraaf weerstandsvermogen. Korthedshalve verwijzen wij u naar deze paragraaf.

Paragraaf E

- Bedrijfsvoering

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen binnen de gemeentelijke bedrijfsvoering beschreven.

Het raadprogramma 2018-2022 stelt dat er behoefte is aan een slagvaardig en efficiënt bestuur. Dit past in de tijdsgeest waarbij enerzijds er steeds meer taken vanuit de rijksoverheid bij ons worden neergelegd en anderzijds geloven we in de kracht van de samenleving om zaken op te pakken die in het verleden door de gemeente werden gerealiseerd. Leefbaarheid in de kernen zien we immers niet exclusief als taak van de gemeente. Wisselwerking en samenspel tussen bestuurders en inwoners is steeds noodzakelijk. Vrijwilligersinitiatieven op elk terrein worden toegejuicht! De gemeente wordt meer en meer gezien als een organisatie die niet zozeer boven de partijen staat, maar als gelijkwaardige partner optreedt met instellingen, inwoners en ondernemers.

Wij werken als organisatie samen aan een krachtige gemeente en regio. Onze inwoners én ondernemers staan centraal in onze dienstverlening en beleidsontwikkeling. Wij zijn ons daarbij bewust dat we onderdeel zijn van een groter netwerk. De komende jaren investeren we in de ontwikkeling van organisatie, medewerkers en faciliteiten, met als doel de dienstverlening te versterken.

Dienstverlening

Een bereikbare gemeente, met kundige en betrokken medewerkers, die zaken slagvaardig, deskundig en snel oppakt en afhandelt. De buurt kennen en door de buurt gekend worden is daarbij van belang, net als oog voor hen die ondersteuning nodig hebben, zonder on-

nodige bemoeienis. De lijnen tussen de inwoners en ondernemers en de gemeente zijn kort en de persoonlijke contacten zijn warm. Het streven is om burgers en bedrijven digitaal online van dienst te zijn omdat dat gemak biedt aan de inwoners en ondernemers en efficiënt is voor de gemeente. Ook de andere kanalen blijven open. Waar dat mogelijk en van toegevoegde waarde is (bijvoorbeeld voor kwetsbare groepen) wordt maatwerk geleverd. Er wordt van buiten naar binnen gedacht en innovatief gehandeld vanuit de kernwaarden betrokken, ondernemend en professioneel. Dienstverlening die in lijn is met wat de inwoners en bedrijven verwacht en/of nodig hebben en tegelijkertijd betaalbaar en uitvoerbaar blijft. Daarbij is het logisch dat kwetsbare groepen meer aandacht en ondersteuning krijgen wanneer ze dat nodig hebben, terwijl de algemene tendens is dat de overheid meer aan maatschappij en markt overlaat. Bijzondere aandacht in 2019 is er voor de Omgevingswet. Het leidende principe van de omgevingswet, de klant (inwoners en bedrijven) centraal, past binnen onze eigen uitgangspunten op het gebied van dienstverlening. Het invoeren van de wet heeft echter wel gevolgen voor onze dienstverlening. Zo leidt het meer vergoedingsvrijmaken van bouwwerkzaamheden tot meer inspanningen op het gebied van toezicht en handhaving en vraagt het principe "van toetsen naar adviseren" om inlevingsvermogen van medewerkers en om creatief denken in mogelijkheden, met minder houvast aan vaste regels. Het komende jaar gaan we de uitgangspunten van onze dienstverlening op dit gebied concretiseren

Informatievoorziening en automatisering (I&A)

Op het gebied van de gemeentelijke dienstverlening zien we echter ook een tegengestelde beweging: voorkomen moet worden dat het contact tussen inwoners, ondernemers en gemeenten alleen nog maar langs de digitale weg plaatsvindt. Het persoonlijk contact met inwoners en ondernemers is namelijk van groot belang, vooral bij meer complexe dienstverleningsvraagstukken.

Het algemene dienstverleningsuitgangspunt digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet vormt het vertrekpunt van het in 2019 op te stellen en deels uit te voeren realisatieplan I&A 2019-2022. Het plan legt de focus op een viertal digitale speerpunten, namelijk:

1. Externe digitale communicatie en dienstverlening;
2. Interne digitale communicatie, afstemming en bedrijfsvoering;
3. ICT ondergrond;
4. Privacy en veiligheid van gegevens.

De speerpunten zijn nauw met elkaar verbonden. Willen we op een goede manier digitaal met inwoners en ondernemers zaken kunnen doen, dan moeten we ervoor zorgen dat onze interne systemen goed met elkaar kunnen communiceren (om overbodige vragen aan inwoners en ondernemers te voorkomen, om vraagstukken integraal te kunnen oppakken en om de afhandeling van aanvragen te kunnen monitoren en waar nodig bij te kunnen sturen). Ook moeten we ervoor zorgen dat onze hardware (computers en servers) voldoende robuust zijn om de veelheid van aanwezig systemen te kunnen laten draaien en om te voorkomen dat storingen in systemen de continue dienstverlening richting inwoners en ondernemers verstoren. Tenslotte moeten we ervoor zorgen dat wij persoonlijke gegevens van inwoners op een veilige manier digitaal verwerken en voorkomen

dat deze gegevens voor andere doeleinden worden gebruikt dan wettelijk mag.

Lean

Het kritisch bekijken van onze processen met behulp van de Lean-methode, levert niet alleen meer efficiëntie binnen die processen op, maar ook meer inzicht in de eigen werkzaamheden en in die van collega's. Dit alles draagt bij tot het verder verbeteren van onze dienstverlening. In 2019 worden de processen van de afgifte van de omgevingsvergunning, de inname van de zorgvraag en de verhuur van onze accommodaties doorgelicht en lean gemaakt.

Juridische kwaliteitszorg

Het jaar 2018 hebben we gewerkt aan de voorbereiding op nieuwe wet- en regelgeving. Het gaat daarbij vooral om de regelgeving op het gebied van privacy, zoals de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die per 25 mei van kracht is geworden, en de Omgevingswet. Pre-mediation wordt in 2019 voortgezet in de klachten-, bezwaar- en beroepsprocedures. Het doel is om het aantal gevallen met een langlopend juridisch traject te reduceren. De toepassing van de contractenbank, als hulpmiddel om het contractmanagement binnen de hele organisatie gaan we vergroten. Om de kennisuitwisseling in 2019 tussen het cluster advies en de vakclusters te verdiepen zal het juridisch consulentenschap verder worden uitgebouwd. Een hulpmiddel daarbij is een juridische databank. Daarvan heeft de gehele organisatie profijt. Actuele en samenhangende informatie over een onderwerp uit de wet, wetsgeschiedenis, literatuur en jurisprudentie wordt makkelijker en sneller gevonden. Juridische consequenties bij adviezen kunnen beter en completer in beeld worden gebracht.

Informatiebeveiliging en privacy

Een betrouwbare, beschikbare en correcte informatiehuishouding is essentieel voor de dienstverlening. In de trend van toenemende digitalisering is het zorgvuldig en veilig omgaan met informatie en gegevens van inwoners en organisaties van groot belang. We werken

ernaar toe dat de informatievoorziening voldoet aan wet- en regelgeving, waaronder Privacywet, Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), Wet BRP (basis registratie personen), Wet Suwi (structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen), Wet Eenmalige Gegevensuitvraag en de Archiefwet. Voor de beveiliging is de Code voor Informatiebeveiliging (NEN-ISO/IEC 27002:2007) de norm en hanteert de gemeente Geertruidenberg de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Naast technische maatregelen en middelen, zoals autorisaties en versleuteling, besteden we veel aandacht aan bewustwording van medewerkers. Vanaf 2018 wordt jaarlijks een 'Verklaring van toepasselijkheid informatiebeveiliging (VVT)', verslag van voortgang van invoering van informatie-beveiligingsmaatregelen (BIG) en incidentenoverzicht (Ensia verantwoording), door de raad vastgesteld. In het kader van de verscherpte wet- en regelgeving met betrekking tot informatiebeveiliging, privacy en gegevensbeheer is het hebben van een Chief Information Security Officer (CISO) en een Functionaris Gegevensbescherming (FG) verplicht en deze zijn inmiddels ingevuld.

Doorontwikkeling organisatie

In 2015 hebben we een missie, visie en kernwaarden voor de gemeentelijke organisatie opgesteld.

Missie:

We zijn een betrouwbare, verbindende partner.

Visie:

Wij tonen persoonlijk leiderschap en hebben passie voor ons werk. Wij zijn een lerende organisatie en krijgen ruimte om onze talenten verder te ontwikkelen. Een resultaatgerichte samenwerking is voor ons vanzelfsprekend. Wij beheersen onze processen en richten deze lean in.

Kernwaarden:

Betrokken, ondernemend en professioneel.

Al deze waarden sluiten aan bij de ambities zoals verwoord in het raadsprogramma 2018-2022 en vormen de basis hoe wij invulling geven aan de uitvoering van de begroting. De directie- en clusterplannen conform de A-3 systematiek blijft ons onverminderd steunen bij het realiseren en managen van de realisatie van de begroting en de organisatieontwikkeling.

Vanuit onze missie en visie is het een logische stap om verantwoordelijkheden lager in de organisatie te leggen. Dit vergt een stijl van leidinggeven die daarbij past en het vraagt persoonlijk leiderschap van zowel het management als van de medewerkers in de organisatie. Het begrip eigenaarschap is hier onlosmakelijk mee verbonden. Onder eigenaarschap verstaan we ontfermen en je 100% verantwoordelijk voelen, realisatie hiervan beogen we te bewerkstelligen door het onder andere onderdeel te laten zijn van de gesprekscyclus tussen leidinggevende en medewerker en door meer sturing op resultaat.

In de ambtelijke organisatie zijn de principes van project- en programmamanagement uitgerold en is participatie bij beleidsvorming en -uitvoering het uitgangspunt. Deze principes sluiten aan bij de werkwijze die hoort bij het opgavegericht werken.

Personeel en organisatie (P&O)

De ontwikkelingen in de samenleving vragen om een andere rol van de gemeente en haar medewerkers. Het goed ondersteunen en faciliteren van de veranderende rol van medewerkers is belangrijk. Dat gebeurt onder andere door sterker in te zetten op het strategisch ontwikkelen van personeel én organisatie. Hiernaast is het van belang om goed personeel te behouden en binnen te halen.

Verder zijn er een aantal wettelijke verplichtingen waar we aan moeten voldoen. Daarom wordt er binnen P&O in 2019 gewerkt aan de volgende onderwerpen:

- HR visie

- Duurzame inzetbaarheid gekoppeld aan leeftijdsfase personeelsbeleid en vitaliteitsbeleid
- Arbobeleid
- Strategische personeelsplanning
- Functiebeschrijving- en waardering (nieuw functiehuis)
- Aantrekkelijk werkgeverschap
- Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
- Wet banenafpraak

Planning en control (P&C)

De lijn om onze P&C-producten nog beter leesbaar en toegankelijker te maken houden we vast. Op deze manier dragen we bij aan de transparante bestuurscultuur van Geertruidenberg.

Inzicht in de prestaties en mogelijkheden hierop te kunnen sturen, door middel van adequate managementinformatie, is onontbeerlijk. In 2019 vindt verdere ontwikkeling van de managementrapportages plaats. Met name het genereren van adequate sturings- en verantwoordingsinformatie. De gebieden financiën en sociaal domein (jeugdzorg) krijgen bij de doorontwikkeling van de managementrapportages de aandacht.

Om ons te verantwoorden verrichten we onderzoeken naar rechtmatigheid, doelmatigheid, doeltreffendheid conform de geldende wetgeving.

Regionale samenwerking

Op diverse beleidsterreinen en binnen verschillende gremia vindt samenwerking plaats met (buur)gemeenten. Op het gebied van de decentralisaties werken we (beleidsvoorbereidend) samen met de Dongemondgemeenten. Op West-Brabants niveau werken we samen in RWB-verband bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit, economische zaken, arbeidsmarktbeleid en ruimtelijke ontwikkelingen. Voor jeugd werken we samen met negen gemeenten uit West-Brabant-Oost. Ook met de Amerstreekgemeenten (Oosterhout en Drimmelen) werken we samen, bijvoorbeeld met de gemeente Drimmelen op het gebied van personeelszaken. Op een aantal terreinen is die samenwerking niet beperkt tot West-Brabant, maar is ook contact met Midden-Brabant (bijvoorbeeld de Veiligheidsregio en de OMWB). Op projectniveau zoals bijvoorbeeld de verbreding van de A27 participeren we actief in daarvoor opgerichte samenwerkingsverbanden.

Paragraaf F

- Verbonden partijen

In deze paragraaf worden de ontwikkelingen betreffende de verbonden partijen (Gemeenschappelijke regelingen en Deelnemingen) van de gemeente Geertruidenberg weergegeven.

De gemeente Geertruidenberg neemt deel aan de volgende Gemeenschappelijke Regelingen.

1. Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant, gevestigd te Etten-Leur;
2. Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant, gevestigd te Tilburg;
3. Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord, gevestigd te Den Bosch;
4. Gemeenschappelijke Regeling Openbare Gezondheidszorg West-Brabant, gevestigd te Breda;
5. Gemeenschappelijke Regeling van de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, gevestigd te Tilburg;
6. Gemeenschappelijke Regeling Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen, gevestigd te Breda;
7. Gemeenschappelijke Regeling WAVA, gevestigd te Oosterhout;
8. Gemeenschappelijke Regeling betreffende de uitvoering van de administratieve en inhoudelijke taken betreffende het voorkomen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten, gevestigd te Breda.

In deze paragraaf zijn verder de volgende deelnemingen verwerkt:

9. Deelneming in N.V. Intergas, gevestigd te Oosterhout;
10. Deelneming in N.V. Brabant Water, gevestigd te Den Bosch;
11. Deelneming kapitaal B.N.G., gevestigd te Den Haag;
12. Inkoopbureau West-Brabant, gevestigd te Etten-Leur.

Gemeenschappelijke regelingen

In een afzonderlijk raadsvoorstel geven wij u een overzicht van de beleidsuitgangspunten van de Verbonden partijen voor 2019 en de financiële en beleidsmatige uitgangspunten voor de begroting 2020 van deze verbonden Partijen.

In het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) volstaan wij in deze paragraaf met het weergeven van een financieel overzicht.

Financieel overzicht								
	RWB	VRMWB	RAV	GGD	OMWB	NAZORG	WAVA	Leerplicht
Begroting 2018	612.757	1.124.531	0	677.117	356.802	23.000	2.373.722*	73.774
Begroting 2019	634.992	1.191.289	0	749.660	308.818	31.000	2.065.115*	75.603
Saldo	22.235	66.758	0	72.500	-47.984	8.000	-308.607	1.829
Eigen vermogen 1-1-2019	296.000	15.034.000	13.036.000	4.162.000	1.288.000	1.070.051	1.087.000	0
Eigen vermogen 31-12-2019	296.000	14.133.000	12.925.000	4.162.000	1.541.000	1.221.660	1.087.000	0
Vreemd vermogen 1-1-2019	7.534.000	31.949.000	21.593.000	10.553.000	7.510.000	25.358.344	6.000.000	1.400.000
Vreemd vermogen 31-12-2019	7.534.000	41.900.000	30.593.000	10.553.000	5.679.000	25.609.920	5.750.000	1.400.000
Resultaat boekjaar	0	0	111.000	0	0	0	0	0

* gemeentelijke bijdrage inclusief rijksbijdrage

Deelnemingen

Intergas Holding B.V.

Doel

Deelname in het aandelenkapitaal van Intergas is bedoeld voor het bewerkstelligen van een zo hoog mogelijk voorzieningenniveau voor de individuele gebruiker.

De overeenkomst met Enexis, met betrekking tot de verkoop van Intergas, omvat de overname van het netwerkbedrijf in de vorm van een aandelenkoop van dochteronderneming Intergas Energie BV, waaronder valt Gasnetwerk BV. Daarbij is tevens bepaald dat Intergas Holding na verkoop van het netwerk nog (tijdelijk) blijft voortbestaan. Als gevolg van de verkoop blijft alleen Intergas Holding over. Voor de toekomst is er slechts een aantal niet-operationele zaken (met name de financiële afwikkeling) waarover met de aandeelhouders zal worden overlegd.

Ontwikkelingen 2019

Op 7 juni 2018 heeft de Buitengewone Algemene Vergadering van Aandeelhouders Intergas Holding B.V. plaatsgevonden. In deze vergadering is besloten tot de definitieve liquidatie van Intergas Holding BV. Op basis van de kostenprognose is in 2018 overgegaan tot de einduitkering aan de aandeelhouders. De deelneming is vanwege de liquidatie in 2018 beëindigd.

Financieel belang <i>bedragen in euro's</i>			
Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Intergas Holding B.V.			
- Waarde deelneming (balans)	662.000	0	-662.000
- Dividend (exploitatie)	0	0	0

Het aandelenkapitaal van de gemeente Geertruidenberg bedraagt 1.344 aandelen (totaal 20.550).

Brabant Water N.V.

Doel

Deelname in het aandelenkapitaal ter bewerkstelling van een zo hoog mogelijk voorzieningenniveau voor de individuele gebruiker.

Ontwikkelingen 2019

Brabant Water NV is enerzijds een bedrijf zoals alle andere, waarbij efficiëntie, effectiviteit, klantgerichtheid en innovatie belangrijke pijlers zijn onder de bedrijfsvoering. Anderzijds onderscheidt het bedrijf zich doordat deze bedrijfsvoering niet gericht is op winst(maximalisatie), maar op de borging van de kwaliteit en continuïteit van de (drink) watervoorziening voor de inwoners en het bedrijfsleven in onze provincie. Voor de huidige én toekomstige generaties. Deze doelstelling is op zich weer op tal van manieren te bereiken. Brabant Water kiest hierbij voor een maatschappelijke positionering, waarbij naast de 'P' van Profit ook voldoende aandacht is voor de overige twee 'P's' van de Telos-driehoek: Planet en People. Zij ziet hierbij de stakeholders in (met name) Noord-Brabant in toenemende mate als strategische partners om haar (en hun) doelstellingen te realiseren. Zodat het borgen van een optimale waterlevering gepaard kan gaan met maatschappelijke waarden toevoeging en publiek vertrouwen.

Uitkering van dividend

In het 1e kwartaal van 2018 heeft de gemeente Werkendam een brief gestuurd naar Brabant Water N.V. met het verzoek tot dividend uitkering. Omdat er nog geen onherroepelijk vonnis is inzake Tilburgse Waterleiding Maatschappij (TWM) is het advies van de Aandeelhouderscommissie van Brabant Water N.V. door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) overgenomen om geen dividend uit te keren. (besluit 22 juni 2018). Dit vanwege het feit dat een scenarioanalyse liet zien dat bij een aantal denkbare scenario's

de solvabiliteit van Brabant Water N.V. onder het door de aandeelhouders zelf vastgestelde minimum zou komen. Brabant Water verwijst hierbij naar de kenmerken van het vastgestelde financiële beleid vastgesteld door AvA op 24 juni 2011.

1. Brabant Water spant zich in voor verdere kostenreductie.
2. Er zal sprake zijn van een gematigde tariefstijging, gemaximeerd op het niveau van de inflatie.
3. Eventuele positieve bedrijfsresultaten worden aangewend om het weerstandsvermogen te versterken.

Onverlet bovenstaande is door de Aandeelhouderscommissie (in haar vergadering van 4 mei 2017) aangegeven ook nu al verder te willen discussiëren over het te voeren financieel beleid ná afwikkeling van het TWM-dossier. Dit op basis van het feit dat nog voor eind 2018 meer duidelijkheid verwacht wordt, op basis waarvan althans de contouren van de financiële impact zich beginnen af te tekenen.

Financieel belang <i>bedragen in euro's</i>			
Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Brabant Water N.V.			
- Waarde deelneming (balans)	93.025	93.025	0
- Dividend (exploitatie)	0	0	0

Het aandelenkapitaal van de gemeente Geertruidenberg bedraagt 30.182 aandelen (totaal 2.779.595).

BNG Bank

Doel

De BNG Bank, onze huisbankier, is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De BNG Bank is een betrouwbare en eigentijdse bank en expert in het financieren van publieke voorzieningen. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank belangrijk voor de publieke taak.

Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening zeer beperkt is. De bank heeft daarmee een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen. Dit leidt uiteindelijk tot lagere kosten voor de burger voor tal van voorzieningen.

Ontwikkelingen 2019

De dividenduitkering van de BNG Bank in het boekjaar 2018 betreft de winstuitkering over 2017 die in 2018 is ontvangen. Dit betreft € 338.000 en was hoger dan de door BNG Bank uitgesproken verwachtingen. Op basis van de economische ontwikkelingen en verwachtingen, is het beleid van BNG Bank om jaarlijks aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor te stellen het dividend te bepalen op 25% van de netto winst. Dit beleid is van kracht met ingang van de dividenduitkering over het boekjaar 2011 en geldt in beginsel voor de gehele overgangperiode tot 2018 om te voldoen aan de kapitaalvereisten.

De resultaten en dus de dividenden hebben de afgelopen jaren (tot en met 2014) onder druk gestaan. De bank wordt geconfronteerd met toenemende kosten, vooral als gevolg van toenemende rapportageverplichtingen en het toezicht door de ECB. Het renteresultaat en het resultaat financiële transacties zullen ook in de nabije toekomst gevoelig blijven voor de politieke, economische en monetaire ontwikkelingen. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het

niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2018 en 2019. In de begroting wordt er vooralsnog een verhoging van € 50.000 als dividendopbrengst voor 2019 en verder opgenomen.

Financieel belang		bedragen in euro's	
Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
BNG Bank			
- Waarde deelneming (balans)	303.000	303.000	0
- Dividend (exploitatie)	338.000	300.00	-38.000*

* De toename van het dividend is voorzichtig geraamd.

Het aandelenkapitaal van de gemeente Geertruidenberg bedraagt 133.653 aandelen (totaal 55.690.720).

Inkoopbureau West-Brabant (SIW)

Doel

Het Inkoopbureau West-Brabant heeft als doel het bieden (tegen lage kosten) van de beste toegevoegde waarde in inkoopoplossingen voor deelnemende gemeenten, door het ontwikkelen en implementeren van 'Best in Class' inkoopbeleid, processen, methodieken, systemen en training.

Ontwikkelingen 2019

De gemeente Geertruidenberg neemt jaarlijks 176 dagdelen ondersteuning af van het Inkoopbureau. Deze ondersteuning wordt ingezet voor aanbestedingstrajecten, zowel lokaal als regionaal. Zo veel mogelijk wordt getracht lokale aanbieders te betrekken bij deze aanbestedingstrajecten. De inhuur van het Inkoopbureau bij grotere projecten wordt gedekt uit de middelen die voor deze projecten beschikbaar zijn. Het tarief per dagdeel is gestegen van € 295 naar € 310. Dit is een stijging van in totaal 5,1%. Dit is hoger dan normaal, omdat vanuit het algemeen bestuur is aangedrongen op een toekomstbestendige organisatie. De extra stijging wordt geïnvesteerd in kwaliteitsborging van de dienstverlening aan de klant, opleiding van de medewerkers en (door)ontwikkeling van de dienstverlening.

Financieel belang		bedragen in euro's	
Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
Inkoopbureau West Brabant			
- Waarde deelneming (balans)	0	0	0
- Dividend (exploitatie)	51.920	54.560	2.740

Paragraaf G - Grondbeleid

In deze paragraaf lichten wij het grondbeleid van de Gemeente Geertruidenberg toe. We belichten in elk geval de volgende punten:

- onze visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- een aanduiding van de wijze waarop de provincie en de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- een onderbouwing van de geraamde winstneming;
- de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Algemeen

In de Nota grondbeleid omschrijven we de toekomstvisie, doelstellingen en wijze waarop we deze doelstellingen realiseren. Onder grondbeleid verstaan we de ruimtelijke visie en de hieruit voortvloeiende positie die de gemeente in wil nemen (actief, passief, PPS) voor de realisatie van de plannen voor woningbouw, bedrijventerreinen en overige doeleinden.

Wet Ruimtelijke Ordening (Wro) / Grondexploitatiewet

De gemeente is bij ruimtelijke besluiten, die voorzien in nieuwbouw of belangrijke en omvangrijke verbouwplannen met functiewijziging, verplicht om over te gaan tot kostenverhaal. Dit is vastgelegd in artikel 6.2.1 van het Besluit ruimtelijke ordening. Als de kosten niet op een andere wijze verzekerd zijn (kostenverhaal via overeenkomst

of doorberekening in de gronduitgifte) heeft dit tot gevolg dat de gemeente verplicht is een exploitatieplan op te stellen. Dit exploitatieplan biedt de grondslag voor publiekelijk kostenverhaal en moeten wij gelijktijdig met het bestemmingsplan vaststellen. Er zijn echter een aantal wettelijke uitzonderingen op de verplichting tot het opstellen van een exploitatieplan. De invoering van de nieuwe omgevingswet zal ook ingrijpende gevolgen hebben voor de grondexploitatiewet. De nu nog opgenomen verplichting voor het opstellen van een exploitatieplan vervalt dan.

Uitgangspunten

Na een grote periode van recessie op de woningmarkt begint deze weer op stoom te raken. Meerdere woningbouwlocaties binnen de gemeentelijke grenzen zullen de komende jaren tot ontwikkeling komen.

Bij het ontwikkelen van de locaties hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- De gemeente beperkt haar risico's zoveel mogelijk;
- In geval van passief grondbeleid is de gemeente bepalend op de volgende punten:
  - toetsing aan de door gemeente ontwikkelde woonvisie;
  - aantal uit te geven bouwkvavels;
  - stedenbouwkundige randvoorwaarden en beeldkwaliteit;
  - infrastructuur;
  - prijspeil;
  - bovenwijkse voorzieningen;
  - duurzaam bouwen, waarbij de nadruk op energieneutraal ligt.

Wij zijn voor de uitvoering van de gemeentelijke plannen voorstander van actief grondbeleid. Aan de ene kant kan de gemeente hiermee optimaal haar doelstellingen bereiken zonder gehinderd te worden door belangen van derden. Aan de andere kant kunnen we de doorrekening van kostenverhaal in de grondexploitatie volledig benutten. De insteek voor een actief grondbeleid blijft ook voor de komende jaren van toepassing. Recente voorbeelden hiervan zijn de planontwikkeling aan de W. Boonstraat in Raamsdonk, de op programma staande ontwikkelingen aan de Peuzelaer te Geertruidenberg en de Brahmsstraat te Raamsdonksveer.

Overige ontwikkelingen

Voor 2019 staat het Project Dongeoevers met de deelgebieden Rivierkade (Ashland Südchemie terrein), Achter de Hoeven en het Plan Oude Haven op de agenda. In tegenstelling de solitaire ontwikkeling zoals aan de Wim Boonstraat gaat hier de voorkeur naar uit om marktpartijen de mogelijkheid te bieden het gebied in ontwikkeling te brengen.

Stand van zaken

Woningbouw

Jaarlijks beoordelen wij de locaties uit het einddocument Bouwen Binnen Strakke Contouren op verwachtingswaarde en haalbaarheid. In 2019 worden onderstaande woningbouwplannen uitgevoerd: In het overzicht staat binnen welke termijn wij verwachten dat deze plannen uitgevoerd worden.

Kern	Project	Aantal woningen	looptijd tot
Geertruidenberg	Vesting (Koninginnebastion)	65	ca. 2020
	Vesting (Koninginnebastion)	62	ca. 2020
	aanleunwoningen		
	Stadsweg 49	10	ca. 2020
	Markt 40-42	7	ca. 2019
	Riethorst	29	ca. 2020
	Peuzelaar	14-20	ca. 2020
Raamsdonksveer	Heereland	58	ca. 2021
	Brahmsstraat	5	ca. 2019
Raamsdonk	Wim Boonsstraat	41	ca. 2020
	Leogebouw	20	ca. 2020

Bedrijventerreinen

Kern	Project	Positie
Geertruidenberg	Rivierkade	Niet beschikbaar*

*Bestemmingsplanmatig is de bedrijfsbestemming (Ashland Südchemie) wel aanwezig. Uitgangspunt is het terrein naar een andere bestemming te transformeren.

Het terrein aan de Rivierkade (Ashland Südchemie) verantwoorden we als strategische grondvoorraad op de balans. Bestemmingsplanmatig is het terrein nog bestemd voor industriële doeleinden en is in principe uitgifbaar. Het gebied is betrokken bij de ontwikkeling van het projectplan Dongeoevers (locatieconcept) en krijgt een nieuwe bestemming.

Gezien de mogelijke herbestemming van de aan de Rivierkade gelegen industriegronden blijft de gemeente, passend binnen een regionaal afsprakenkader, op zoek naar nieuwe uitbreidingsmogelijkheden van bestaande locaties om voldoende vestigingsmogelijkheden voor de toekomst te creëren voor het bedrijfsleven.

name op het industrieterrein Dombosch kan door herschikking van eigendommen nog ruimte voor het vestigen van nieuwe bedrijven gecreëerd worden. Dit zal in samenwerking met de op het industrieterrein aanwezige bedrijven plaatsvinden.

De eventuele aanleg van een nieuw bedrijventerrein dient in nauwe samenwerking met de provincie en het Regionaal Ruimtelijke Overleg (RRO) plaats te vinden. Het beoogde ruimtebeslag dient zich te verhouden tot de gemaakte afspraken in het RRO en tot de beschikbare harde plancapaciteit voor bedrijventerreinen. In dit kader is het goed te weten dat het terrein aan de Heulweg door de provincie is aangemerkt als bestaand stedelijk gebied en een harde plancapaciteit heeft van 5 hectare.

Prioriteiten 2019

In 2019 hebben de volgende zaken de aandacht

- woonrijp maken Wim Boonstraat;
- afronding van het Koninginnebastion;
- Realisatie woningbouw praxislocatie en bouw /verplaatsing supermarkt locatie Boterpolderlaan;
- afronding bouw Riethorst locatie;
- bouw en woonrijp maken Brahmsstraat;
- Bouwrijp maken Peuzelaar;
- op de markt brengen van de planontwikkeling Dongeoevers.

Financiële positie en verwachte resultaten

Voor het grondbeleid hebben we op dit moment twee reserves en een voorziening beschikbaar: de algemene reserve grondexploitatie, de reserve uitvoeringskosten pilot BBSC en de voorziening nadelig saldo Dongeburgh. Daar Dongeburgh in 2018 wordt afgerond zal de voorziening komen te vervallen. In de paragraaf weerstandsvermogen zoomen we in op de mogelijke nadelige gevolgen van bij de grondexploitaties betrokken woningbouwprojecten.

Algemene reserve grondexploitatie

De algemene reserve grondexploitatie is op afspraak van de provincie Noord-Brabant in het leven geroepen. Deze is bestemd om risico's binnen de grondexploitatie op te vangen. Het vastgestelde weerstandsvermogen dat in deze reserve aanwezig dient te zijn bedraagt € 500.000. Resultaten van de (toekomstig af te sluiten) grondexploitaties voegen we toe of onttrekken wij aan de algemene reserve.

Reserve uitvoeringskosten pilot

"Bouwen Binnen Strakke Contouren" (BBSC)

De reserve heeft een egaliserend karakter. Het saldo van deze reserve is momenteel nog negatief, maar zal na de afronding de in exploitatie te brengen ontwikkeling aan de Brahmsstraat en Peuzelaar met een positief bedrag afgesloten worden.

Voorziening nadelig saldo Dongeburgh

Deze voorziening van € 1.733.000 vormde in 2008 de afdekking van het negatieve resultaat van het project Dongeburgh. De ontwikkeling van Dongeburgh betreft een inbreidingslocatie waarbij circa 1.000 woningen gerealiseerd zijn. Zoals eerder aangegeven liep de gemeente bij deze ontwikkeling de nodige risico's. Door langdurige overleggen en niet aflatend enthousiasme is het gelukt alle stakeholders op een lijn te krijgen en een afsluitende overeenkomst te sluiten waarbij alle resterende gemeentelijke risico's zijn afgedekt. Het project Donge Burgh wordt in 2018 met een tekort van € 1.733.000 afgesloten en mag gezien de plaatsgevonden ontwikkelingen in met name de infrastructuur ondanks het tekort als succesvol worden betiteld.

Grondexploitaties

Projecten

Begin 2018 zijn we gestart met het bouwrijp maken van het plangebied. Wij verwachten medio 2019 met het woonrijp maken van het plangebied te kunnen beginnen. Ook de bouwactiviteiten voor het Koninginnebastion en de Riethorst zijn in 2018 gestart en worden

naar verwachting in 2019 afgerond. De ontwikkeling van de supermarktllocatie in deel gebied Heereland is opgesplitst in drie deelprojecten te weten Praxis, supermarkt en overig woongebied. De Praxislocatie is als eerste (eind 2018) in exploitatie genomen.

Vennootschapsbelasting-strategische voorraden

Met ingang van 2016 moet de gemeente vennootschapsbelasting betalen voor die werkzaamheden waarvan gesteld kan worden dat ze als ondernemer worden uitgevoerd. De nog niet in exploitatie genomen grondexploitaties zijn opgenomen als strategische voorraad. Pas op het moment dat wij deze gronden daadwerkelijk in exploitatie brengen (door de raad middels besluit vastgestelde planontwikkeling) worden zij weer in de grondexploitatie betrokken.

Winst- en verliesneming

Een eventueel batig saldo van de grondexploitatie voegen wij bij afsluiting aan de Algemene Reserve toe. Bij voorzienbare tekorten wordt ten laste van deze reserve een voorziening getroffen. In principe wordt de gehele winst van een grondexploitatie genomen bij afsluiting van de grondexploitatie. Tenzij het mogelijk is om op verantwoorde wijze al vooruitlopend op de afsluiting een deel van de winst te nemen. Er moet dan wel sprake zijn van gerealiseerde winsten in de grondexploitatie én dat die uit oogpunt van verantwoorde bedrijfsvoering (rekening houdend met nog te realiseren kosten en opbrengsten) ook kunnen worden genomen. Er dient sprake te zijn van feitelijk gerealiseerde winst, zonder dat toekomstige ontwikkelingen (voor zover in te schatten) deze winst nog teniet kunnen doen. Dit om te voorkomen dat de gemeente middelen besteedt die achteraf niet besteed hadden kunnen worden, waardoor in de toekomst financiële problemen kunnen ontstaan. Ook hier gaat het feitelijk om risicobeheersing. Bij grote projecten, die diverse jaren duren, is het op zich denkbaar tussentijds winst te nemen. Het is dan echter wenselijk dat het project is onderverdeeld in duidelijk herkenbare delen. Tussentijdse winstneming is mogelijk als een deelproject is afgesloten, de winst op het deelproject is gerealiseerd en er geen verlies wordt verwacht op andere deelprojecten, tenzij

daarvoor voldoende voorzieningen zijn getroffen.

Bij een meerjarig project kan tussentijdse winstneming alleen plaatsvinden als tussentijdse prestaties verantwoord zijn te bepalen. Dat is het geval als:

- er geen overwegende onzekerheid over de totale omvang van het project is;
- er geen overwegende onzekerheden bestaan over de ontvangst van de overeengekomen bedragen;
- de nog te maken kosten en de mate van de voortgang van het project op verantwoorde wijze kunnen worden bepaald;
- de vergelijking van de werkelijke kosten met de voorcalculatie per fase van het project mogelijk is.

Als wij aan deze voorwaarden voldoen, dan kan winstneming naar rato van voortgang van het project plaatsvinden. Zodra 75% van de voorgecalculerde verkoopopbrengst is gerealiseerd, gaan wij over tot het naar rato (75%) nemen van winst. Als er aanleiding bestaat om vorenstaande regels over tussentijdse winstneming uit grondexploitaties te wijzigen, leggen wij aan de gemeenteraad een onderbouwd voorstel ter vaststelling voor.

Wim Boonsstraat

Voor de uitvoering van de pilot Raamsdonk is gezocht naar een alternatieve locatie voor de woningbouwplannen achter de Cornelis Oomestraat. Bijna als vanzelfsprekend leidde dit tot het gebied achter/naast de Bavo kerk. Na overleg met de provincie om het gebied voor de woningbouw te mogen gebruiken, kocht de gemeente het circa 5 hectare grote terrein. Een startnotitie diende als onderligger voor de opgestelde stedenbouwkundige visie. De gemeenteraad stelde de stedenbouwkundige visie en de exploitatieopzet in 2013 vast. Eind 2016 werd het bestemmingsplan onherroepelijk, waarna in 2018 gestart is met het bouwrijp maken van de grond. Binnen dit plan is ruimte voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap. De herstructurering van het Leogegebouw vormt een aparte ontwikkeling binnen dit plangebied.

Risico's Wim Boonsstraat

Bij de exploitatieopzet (actualisatie januari 2017), zat een bijlage met een beschrijving van de risico's en gevoeligheden voor deze ontwikkeling. Bij het opstellen van de exploitatieopzet is uitgegaan van de volgende parameters: rente 1,95%, kosten 2% en opbrengstenstijging 1%. De renteparameter bepaalden wij aan de hand van het vastgestelde beleid in overeenstemming met de richtlijnen van het BBV voor rentetoerekening aan grondexploitaties. De parameter voor opbrengstenstijging is 1%. We koppelen deze meestal aan de kostenparameter (inflatie). In dit geval is uitgegaan van een opbrengstenstijging lager (1 %) dan de kostenstijging. Deze keuze is gemaakt om een terughoudend beleid te voeren voor de grondprijzontwikkeling (voorzichtigheidsprincipe). Dit neemt niet weg dat wij voor de genoemde parameters de ontwikkelingen in de markt nauwlettend volgen en maatregelen treffen als dit tot verlaging van het berekende exploitatieresultaat zou leiden. Hierbij moet u denken aan:

1. Het optimaliseren van het ruimtegebruik.

Bij het opstellen van de exploitatieopzet is uitgegaan van een uitgeefbaar gebied van ongeveer 44%, waarbij in vergelijkbare situaties 60% tot 70 % de standaard is. Uitbreiding van het uitgeefbaar gebied leidt tot lagere kosten en hogere opbrengsten. Uitbreiding van het uitgeefbaar gebied met 2% (700 m²) leidt tot verbetering van het resultaat met een bedrag van ruim €190.000.

2. Inbrengwaarde gronden. In de huidige opzet zijn de gemeentelijke gronden ingebracht voor een bedrag van € 25 per m². Deze inbrengwaarde is gekoppeld aan de kostprijs voor de verworven gronden. Een lagere inbrengwaarde leidt tot lagere kosten.

Er bestaat een onderling verband tussen de genoemde parameters. Stijging van het inflatiepercentage leidt in eerste instantie tot verhoging van het opbrengstenpercentage. Op termijn leidt stijging van het inflatiepercentage weer tot stijging van het rentepercentage.

Voor de berekening van de exploitatieopzet gaan wij uit van het bouw- en woonrijp bestek. Op basis hiervan berekenen wij de oppervlakten van de voorgestane invulling (groen, water, wegen etcetera). Deze oppervlaktes koppelen we aan kengetallen voor de ontwikkeling van de voorgestane functies gekoppeld. Deze kengetallen bevatten een redelijke marge ten opzichte van de verwachte kosten. De nu opgenomen kengetallen worden in de plan fase aangepast op basis van de dan beschikbare gegevens (onderzoek informatie en bestek begroting(en)). 22% van de geraamde kosten voor bouwrijp maken inclusief infrastructuur namen wij op in de berekening van de zogenaamde Plan Ontwikkeling Kosten (Pok).

Ook houden wij rekening met de invoering van de vennootschapsbelastingplicht met ingang van 2016. De gevolgen hiervan worden jaarlijks bij de actualisatie van de grondexploitaties in beeld gebracht.

Dongeburgh

Zoals hierboven aangegeven wordt het plangebied in 2018 afgerond en het tekort middels aanwending van het in de voorziening gestorte bedrag afgedekt.

Grondexploitaties niet in exploitatie

De volgende complexen nemen we nog niet in exploitatie (nog geen planontwikkeling voor vastgesteld). Deze complexen hevelen wij over naar de balanspost strategische grondvoorraad. Dit is een direct uitvloeisel van de aanpassingen in het BBV naar aanleiding van de invoering van de vennootschapsbelastingplicht.

- *Heulweg*: de gronden aan de Heulweg kocht de gemeente uit strategische overwegingen aan. De provincie Noord-Brabant merkte de gronden aan de Heulweg aan als bestaand stedelijk gebied, waardoor transformatie van het gebied onder voorwaarde naar industriële doeleinden tot de mogelijkheden behoort.

Donge Oevers

- *Rivierkade Ashland*: Betreffend gebied is betrokken bij het recent opgestelde locatieconcept dat een onderdeel vormt van de Donge-oevers ontwikkeling.

- *Plan Oude haven*

- *Achter de Hoeven*

Overzicht raadsprogramma's en onderdelen (lasten)

bedragen in euro's			Lasten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 1 Leefbaarheid, Wonen en Duurzaamheid	14.644.245	21.802.695	13.429.769	13.043.256	13.117.213	13.049.144
Pr.1	Totaal 1.01	Integrale veiligheid (inclusief brand- en rampenbestrijding)	1.912.496	2.550.463	2.325.241	2.326.222	2.326.340	2.326.565
Pr.1	Totaal 1.02	Beheer wegen en infrastructurele kunstwerken	1.977.175	1.999.089	2.070.152	2.070.544	2.069.694	2.010.752
Pr.1	Totaal 1.03	Beheer groenvoorzieningen, inclusief bomen	1.655.428	1.710.036	1.597.749	1.596.592	1.596.574	1.596.558
Pr.1	Totaal 1.04	Beheer binnenhavens, watergangen en vestinggrachten	359.507	445.605	232.985	232.879	232.774	232.417
Pr.1	Totaal 1.05	Verkeersontwikkelingen en verkeersregelingen	318.943	418.630	166.296	146.296	208.796	208.171
Pr.1	Totaal 1.06	Milieubeheer en reiniging	3.626.494	3.498.443	3.035.884	3.061.216	3.197.731	3.196.700
Pr.1	Totaal 1.07	Riolering	2.452.577	2.565.292	2.015.848	2.103.580	2.119.565	2.112.021
Pr.1	Totaal 1.08	Bouwgrondexploitatie	868.135	6.122.541	791.207	617.520	522.332	522.553
Pr.1	Totaal 1.09	Ruimtelijke ontwikkelingen	357.232	572.726	307.300	107.300	62.300	62.300
Pr.1	Totaal 1.10	Volkshuisvesting	158.564	90.439	99.100	99.100	99.100	99.100
Pr.1	Totaal 1.11	WABO	410.713	931.318	783.007	677.007	677.007	677.007
Pr.1	Totaal 980	Reserves	546.980	898.113	5.000	5.000	5.000	5.000
		Programma 2 Economie, Recreatie en Toerisme	1.002.289	1.739.435	1.143.445	1.065.068	1.036.095	1.032.115
Pr.2	Totaal 2.01	Economie en industrie	268.582	963.313	380.270	317.351	293.735	290.151
Pr.2	Totaal 2.02	Recreatie en toerisme	733.707	776.122	763.175	747.717	742.360	741.964
Pr.2	Totaal 980	Reserves	0	0	0	0	0	0

bedragen in euro's			Lasten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 3 Sportvoorzieningen	1.509.874	1.182.896	1.115.903	1.160.954	1.372.170	1.368.973
Pr.3	Totaal 3.01	Sportaccommodaties	1.310.199	929.778	820.234	885.327	1.096.588	1.093.434
Pr.3	Totaal 3.02	Sport	197.675	251.118	293.669	273.627	273.582	273.539
Pr.3	Totaal 980	Reserves	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
		Programma 4 Onderwijs	2.152.062	2.946.717	1.795.727	2.033.173	2.067.286	2.103.436
Pr.4	Totaal 4.01	Onderwijs	681.980	706.288	747.923	777.423	831.423	886.423
Pr.4	Totaal 4.02	Onderwijshuisvesting	1.460.082	2.099.211	1.037.804	1.245.750	1.225.863	1.207.013
Pr.4	Totaal 980	Reserves	10.000	141.218	10.000	10.000	10.000	10.000
		Programma 5 Mens, Zorg en Inkomen	21.655.193	21.771.272	21.783.956	21.751.918	20.506.741	20.450.298
Pr.5	Totaal 5.01	Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen	6.344.899	6.072.952	6.441.365	6.442.365	6.442.365	6.442.365
Pr.5	Totaal 5.02	Participatie	729.940	709.021	685.992	705.992	674.992	674.992
Pr.5	Totaal 5.03	Jeugd en Jongerenwerk	5.438.651	5.335.387	5.116.354	5.223.166	4.931.729	4.926.954
Pr.5	Totaal 5.04	WMO	5.306.679	6.283.601	5.982.377	5.934.877	5.951.877	5.951.877
Pr.5	Totaal 5.05	Gezondheidszorg	531.156	543.667	635.653	597.523	597.391	597.256
Pr.5	Totaal 5.06	Sociale werkplaatsen	2.251.062	2.124.644	2.073.215	1.998.995	1.908.387	1.856.854
Pr.5	Totaal 980	Reserves	1.052.806	702.000	849.000	849.000	0	0
		Programma 6 Gemeentelijke gebouwen, Monumenten, Kunst en Cultuur	1.020.062	1.204.604	1.235.194	1.237.067	1.232.048	1.229.247
Pr.6	Totaal 6.01	Kunst en Cultuur	81.852	83.007	84.001	87.138	87.119	87.072
Pr.6	Totaal 6.02	Openbaar bibliotheekwerk	576.633	610.138	626.494	626.035	621.852	621.439
Pr.6	Totaal 6.03	Monumenten	225.809	233.582	229.624	229.216	228.806	228.398
Pr.6	Totaal 6.04	Volksfeesten en kermissen	135.769	132.243	136.338	136.278	136.217	134.628
Pr.6	Totaal 6.05	Gebouwen		145.634	158.737	158.400	158.054	157.710

bedragen in euro's			Lasten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 7 Dienstverlening en bedrijfsvoering	15.495.007	3.353.595	2.549.072	2.480.112	2.480.401	2.459.009
Pr.7	Totaal 07.01A	Dienstverlening	825.905	845.214	588.637	566.860	567.595	568.341
Pr.7	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)	12.177.459					
Pr.7	Totaal 7.02	Kaderstellende, vertegenwoordigende en controlerende positie van de raad	1.545.358	1.801.849	1.149.831	1.144.600	1.138.164	1.138.036
Pr.7	Totaal 7.03	Burgerzaken	636.490	557.179	648.408	606.456	612.446	590.436
Pr.7	Totaal 7.05	Basisregistraties	309.794	149.353	162.196	162.196	162.196	162.196
Pr.7	Totaal 980	Reserves	0	0	0	0	0	0
		Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	1.865.549	2.240.292	1.988.276	1.851.306	1.632.603	1.345.533
Pr.8	Totaal 8.01	Lokale heffingen	81.500	115.062	128.600	128.600	128.600	128.600
Pr.8	Totaal 8.02	Uitkering gemeentefonds	8.530	10.396	0	0	0	0
Pr.8	Totaal 08.03A	Treasury	109.128	-36.887	-49.205	-92.871	-150.542	-214.225
Pr.8	Totaal 08.03B	Treasury (kp)	0					
Pr.8	Totaal 8.04	Onvoorzien en Reserves	932.496	-46.544	300.356	41.013	42.875	81.086
Pr.8	Totaal 8.05	investeringen	733.895	160.624	0	0	0	0
Pr.8	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)		741.490	738.550	756.728	730.742	711.359
Pr.8	Totaal 980	Reserves		1.296.151	869.975	1.017.836	880.928	638.713
		Overzicht Overhead	4.431.038	17.385.922	5.571.632	5.290.140	5.240.175	5.222.788
Pr.9	Totaal 9.01	Overzicht overhead	4.431.038	4.780.148	0	0	0	0
Pr.9	Totaal 980	Reserves		145	0	0	0	0
Pr.9	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)		12.605.629	5.571.632	5.290.140	5.240.175	5.222.788
		Totaal (excl Kostenplaatsen)	63.775.318	73.627.428	50.612.974	49.912.994	48.684.732	48.260.543

Overzicht raadsprogramma's en onderdelen (baten)

bedragen in euro's			Baten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 1 Leefbaarheid, Wonen en Duurzaamheid	9.171.554	15.410.119	6.639.607	6.289.385	6.216.951	6.157.105
Pr.1	Totaal 1.01	Integrale veiligheid (inclusief brand- en rampenbestrijding)	228.156	322.924	39.489	39.489	39.489	39.489
Pr.1	Totaal 1.02	Beheer wegen en infrastructurele kunstwerken	198.324	192.496	207.774	207.774	207.774	207.774
Pr.1	Totaal 1.03	Beheer groenvoorzieningen, inclusief bomen	185.523	162.401	235.391	235.391	185.391	185.391
Pr.1	Totaal 1.04	Beheer binnenhavens, watergangen en vestinggrachten	24.025	43.010	43.010	43.010	43.010	43.010
Pr.1	Totaal 1.05	Verkeersontwikkelingen en verkeersregelingen	102.414	106.342	56.342	56.342	56.342	56.342
Pr.1	Totaal 1.06	Milieubeheer en reiniging	3.242.818	2.839.297	2.641.491	2.639.957	2.617.711	2.615.644
Pr.1	Totaal 1.07	Riolering	2.498.797	2.714.462	2.514.000	2.514.000	2.514.000	2.514.000
Pr.1	Totaal 1.08	Bouwgrondexploitatie	280.140	5.670.803	78.871	40.183	39.995	40.216
Pr.1	Totaal 1.09	Ruimtelijke ontwikkelingen	200.480	1.020.750	0	0	0	0
Pr.1	Totaal 1.10	Volkshuisvesting	11.309	0	0	0	0	0
Pr.1	Totaal 1.11	WABO	807.307	637.873	361.773	361.773	361.773	361.773
Pr.1	Totaal 980	Reserves	1.392.259	1.699.761	461.466	151.466	151.466	93.466
		Programma 2 Economie, Recreatie en Toerisme	220.668	886.531	238.531	178.531	148.531	148.531
Pr.2	Totaal 2.01	Economie en industrie	16.445	648.405	14.405	14.405	14.405	14.405
Pr.2	Totaal 2.02	Recreatie en toerisme	108.823	134.126	134.126	134.126	134.126	134.126
Pr.2	Totaal 980	Reserves	95.400	104.000	90.000	30.000	0	0

bedragen in euro's			Baten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 3 Sportvoorzieningen	388.887	242.484	115.959	65.959	65.959	65.959
Pr.3	Totaal 3.01	Sportaccommodaties	313.729	60.959	60.959	60.959	60.959	60.959
Pr.3	Totaal 3.02	Sport	3.199	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Pr.3	Totaal 980	Reserves	71.959	176.525	50.000	0	0	0
		Programma 4 Onderwijs	307.718	1.177.086	248.963	303.963	357.963	412.963
Pr.4	Totaal 4.01	Onderwijs	119.402	135.109	199.861	254.861	308.861	363.861
Pr.4	Totaal 4.02	Onderwijshuisvesting	168.843	49.102	49.102	49.102	49.102	49.102
Pr.4	Totaal 980	Reserves	19.473	992.875	0	0	0	0
		Programma 5 Mens, Zorg en Inkomen	14.848.550	6.237.263	6.351.693	6.243.699	5.005.446	5.005.446
Pr.5	Totaal 5.01	Bijstandsverlening en inkomensvoorzieningen	4.498.738	4.317.755	4.650.015	4.650.015	4.650.015	4.650.015
Pr.5	Totaal 5.02	Participatie	56.510	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Pr.5	Totaal 5.03	Jeugd en Jongerenwerk	8.875.924	101.407	60.233	60.233	60.233	60.233
Pr.5	Totaal 5.04	WMO	227.954	397.060	227.060	227.060	227.060	227.060
Pr.5	Totaal 5.05	Gezondheidszorg	25.286	48.138	48.138	48.138	48.138	48.138
Pr.5	Totaal 5.06	Sociale werkplaatsen	0	0	0	0	0	0
Pr.5	Totaal 980	Reserves	1.164.137	1.352.903	1.346.247	1.238.253	0	0
		Programma 6 Gemeentelijke gebouwen, Monumenten, Kunst en Cultuur	109.755	461.762	179.793	179.793	179.793	179.793
Pr.6	Totaal 6.01	Kunst en Cultuur	0	0	0	0	0	0
Pr.6	Totaal 6.02	Openbaar bibliotheekwerk	41.184	30.529	30.529	30.529	30.529	30.529
Pr.6	Totaal 6.03	Monumenten	23.456	22.848	18.879	18.879	18.879	18.879
Pr.6	Totaal 6.04	Volksfeesten en kermissen	45.115	53.281	53.281	53.281	53.281	53.281
Pr.6	Totaal 6.05	Gebouwen	74.250	355.104	77.104	77.104	77.104	77.104

bedragen in euro's			Baten	Geraamde lasten		Meerjaren		
Prog	Code	Omschrijving	Jaarrekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
		Programma 7 Dienstverlening en bedrijfsvoering	12.831.311	670.222	481.224	350.637	356.339	309.339
Pr.7	Totaal 07.01A	Dienstverlening	5.000	0	0	0	0	0
Pr.7	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)	12.177.459					
Pr.7	Totaal 7.02	Kaderstellende, vertegenwoordigende en controlerende positie van de raad	0	0	0	0	0	0
Pr.7	Totaal 7.03	Burgerzaken	425.129	345.736	315.339	269.339	281.339	234.339
Pr.7	Totaal 7.05	Basisregistraties	180.613	18.000	75.000	75.000	75.000	75.000
Pr.7	Totaal 980	Reserves	43.109	306.486	90.885	6.298	0	0
		Overzicht Algemene dekkingsmiddelen	25.896.876	36.030.437	35.949.672	36.166.495	36.334.218	35.961.875
Pr.8	Totaal 8.01	Lokale heffingen	6.099.593	6.194.027	6.443.000	6.524.000	6.517.000	5.917.000
Pr.8	Totaal 8.02	Uitkering gemeentefonds	17.577.926	27.994.382	28.729.548	29.105.264	29.296.524	29.525.350
Pr.8	Totaal 08.03A	Treasury	868.473	357.038	319.038	319.038	319.038	319.038
Pr.8	Totaal 08.03B	Treasury (kp)						
Pr.8	Totaal 8.04	Onvoorzien en Reserves	401.768	67.597	129.344	54.344	54.344	54.344
Pr.8	Totaal 8.05	investeringen	949.116	0	0	0	0	0
Pr.8	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)		741.490	0	0	0	0
Pr.8	Totaal 980	Reserves		675.903	328.742	163.849	147.312	146.143
		Overzicht Overhead	0	12.511.524	407.532	134.532	19.532	19.532
Pr.9	Totaal 9.01	Overzicht overhead	0	0	0	0	0	0
Pr.9	Totaal 980	Reserves		5.895	388.000	115.000	0	0
Pr.9	Totaal 07.01B	Dienstverlening (kp)		12.505.629	19.532	19.532	19.532	19.532
				0	0	0	0	0
		Totaal (excl Kostenplaatsen)	63.775.318	73.627.428	50.612.974	49.912.994	48.684.732	48.260.543

Overzicht taakvelden

Lasten

bedragen in euro's							
		Lasten	Geraamde lasten	Meerjaren			
Nr.	Omschrijving	Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
0.1	Bestuur	2.119.641	1.139.787	1.200.088	1.195.580	1.189.879	1.190.497
0.10	Mutaties reserves	2.345.681	2.522.118	1.735.975	1.883.836	897.928	655.713
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	661.532	517.509	0	0	0	0
0.2	Burgerzaken	650.464	652.025	753.339	711.387	717.377	695.367
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	7.809	91.754	104.169	104.166	104.165	104.165
0.4	Overhead	16.608.497	19.174.234	6.310.182	6.046.868	5.970.917	5.934.147
0.5	Treasury	368.824	623.710	-42.562	-86.228	-143.899	-207.582
0.61	OZB woningen	398.993	490.169	477.160	454.660	454.660	454.660
0.62	OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0
0.64	Belastingen Overig	6.769	9.556	23.600	23.600	23.600	23.600
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	8.530	10.396	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	12.742	153.248	349.524	90.181	92.043	130.254
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	9.872	10.000	0	0	0	0
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.312.032	1.397.712	1.766.405	1.765.646	1.764.887	1.769.128
1.2	Openbare orde en veiligheid	601.949	1.161.094	568.536	570.276	571.153	567.137
2.1	Verkeer en vervoer	2.294.150	2.402.311	2.254.781	2.210.173	2.271.823	2.212.256
2.2	Parkeren	668	11.125	1.027	1.027	1.027	1.027
2.3	Recreatieve havens	15.715	35.428	59.807	59.411	59.015	58.619

Baten

Baten	Geraamde baten		Meerjaren		
Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
	0	0	0	0	0
3.735.453	5.314.348	2.755.340	1.704.866	298.778	239.609
0	67.597	0	0	0	0
425.129	345.736	315.339	269.339	281.339	234.339
101.363	166.010	296.000	296.000	246.000	246.000
12.177.459	13.247.119	19.532	19.532	19.532	19.532
1.247.035	989.390	317.390	317.390	317.390	317.390
2.385.798	2.482.652	2.608.000	2.644.000	2.644.000	2.644.000
2.899.329	2.985.172	3.134.000	3.173.000	3.173.000	3.173.000
814.467	726.203	701.000	707.000	700.000	100.000
26.156.879	27.994.382	28.729.548	29.105.264	29.296.524	29.525.350
34.515	0	129.344	54.344	54.344	54.344
0	0	0	0	0	0
19.029	28.157	28.157	28.157	28.157	28.157
209.127	294.767	11.332	11.332	11.332	11.332
300.059	298.838	264.116	264.116	264.116	264.116
679	0	0	0	0	0
15.173	29.624	29.624	29.624	29.624	29.624

Lasten

<i>bedragen in euro's</i>							
Lasten		Geraamde lasten		Meerjaren			
Nr.	Omschrijving	Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
2.4	Economische havens en water-wegen	357.952	445.605	220.685	220.579	220.474	220.117
3.1	Economische ontwikkeling	186.915	229.030	319.930	282.011	258.395	254.811
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	34.470	0	0	0	0	0
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsrege-lingen	33.463	69.662	25.943	25.943	25.943	25.943
3.4	Economische promotie	182.077	196.332	176.196	161.196	161.196	161.196
4.1	Openbaar basisonderwijs	235.067	166.652	118.533	77.533	77.533	77.533
4.2	Onderwijshuisvesting	1.314.362	2.007.137	993.849	1.201.795	1.181.908	1.163.058
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingen-zaken	766.948	793.566	818.029	899.464	948.151	1.003.151
5.1	Sportbeleid en activering	232.115	250.359	289.139	269.103	269.064	269.028
5.2	Sportaccommodaties	1.275.758	930.537	824.764	889.851	1.101.106	1.097.945
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurpro-ductie en cultuurparticipatie	648.240	655.143	646.276	646.166	641.156	639.551
5.4	Musea	27.368	25.383	30.016	33.107	33.041	32.976
5.5	Cultureel erfgoed	200.804	205.202	209.048	208.674	208.299	207.925
5.6	Media	589.792	624.569	640.925	640.466	636.283	635.870
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.740.711	1.718.354	1.591.731	1.590.577	1.590.560	1.590.544
6.1	Samenkracht en burgerpartici-patie	1.854.483	2.595.553	1.832.756	1.746.633	1.719.509	1.714.734
6.2	Wijkteams	1.116.560	1.192.086	1.253.992	1.253.992	1.253.992	1.253.992
6.3	Inkomensregelingen	6.133.484	5.859.072	6.216.412	6.217.412	6.217.412	6.217.412
6.4	Begeleide participatie	2.251.062	2.187.662	2.136.969	2.062.749	1.972.141	1.920.608
6.5	Arbeidsparticipatie	567.421	642.388	615.192	635.192	604.192	604.192

Baten

Baten		Geraamde baten		Meerjaren			
Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022		
24.025	43.010	43.010	43.010	43.010	43.010		
0	0	0	0	0	0		
0	0	0	0	0	0		
16.445	14.405	14.405	14.405	14.405	14.405		
1.304	0	0	0	0	0		
0	0	0	0	0	0		
150.721	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000		
140.176	166.837	231.589	286.589	340.589	395.589		
3.199	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000		
313.729	60.959	60.959	60.959	60.959	60.959		
137.460	157.783	157.783	157.783	157.783	157.783		
1.620	0	0	0	0	0		
21.837	22.848	18.879	18.879	18.879	18.879		
41.184	30.529	30.529	30.529	30.529	30.529		
185.523	14.391	14.391	14.391	14.391	14.391		
350.829	106.781	53.107	53.107	53.107	53.107		
0	0	12.500	12.500	12.500	12.500		
4.498.738	4.317.755	4.650.015	4.650.015	4.650.015	4.650.015		
0	0	0	0	0	0		
0	0	0	0	0	0		

Lasten

<i>bedragen in euro's</i>							
Lasten		Geraamde lasten		Meerjaren			
Nr.	Omschrijving	Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.166.751	1.374.578	1.423.020	1.431.520	1.438.520	1.438.520
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	3.000.526	2.962.045	3.157.470	3.170.470	3.187.470	3.187.470
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	3.245.097	2.729.562	2.731.062	2.674.062	2.578.062	2.578.062
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	357.568	568.574	535.517	535.517	535.517	535.517
7.1	Volksgezondheid	676.980	713.493	771.859	771.859	771.859	771.859
7.2	Riolering	2.452.577	2.565.292	2.015.848	2.103.580	2.119.565	2.112.021
7.3	Afval	2.960.001	2.753.658	2.115.573	2.114.305	2.095.920	2.094.889
7.4	Milieubeheer	666.493	744.785	920.311	946.911	1.101.811	1.101.811
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	87.139	87.373	120.993	82.863	82.731	82.596
8.1	Ruimtelijke ordening	858.907	1.022.321	1.002.299	667.299	527.299	527.299
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijven-terreinen)	279.840	5.672.946	96.208	57.521	57.333	57.554
8.3	Wonen en bouwen	850.520	1.236.333	1.200.398	1.264.061	1.093.715	1.093.371
	Totaal	63.775.318	73.627.428	50.612.974	49.912.994	48.684.732	48.260.543

Baten

Baten		Geraamde baten		Meerjaren			
Jaar-rekening 2017	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022		
3.983	3.959	3.959	3.959	3.959	3.959		
223.971	393.101	223.101	223.101	223.101	223.101		
0	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000		
0	0	0	0	0	0		
0	0	0	0	0	0		
2.498.797	2.714.462	2.514.000	2.514.000	2.514.000	2.514.000		
3.047.656	2.833.865	2.636.059	2.634.525	2.612.279	2.610.212		
195.162	5.432	5.432	5.432	5.432	5.432		
25.286	48.138	48.138	48.138	48.138	48.138		
200.780	1.035.982	1.232	1.232	1.232	1.232		
279.840	5.655.571	77.639	38.951	38.763	38.984		
891.557	994.625	440.525	440.525	440.525	440.525		
63.775.318	73.627.428	50.612.974	49.912.994	48.684.732	48.260.543		

EMU saldo

Inleiding

Met het EMU-saldo wil het Rijk de begroting en de jaarrekening van gemeenten monitoren om te kunnen voldoen aan afspraken die gemaakt zijn binnen de Economische en Monetaire Unie (EMU). Het EMU-saldo is een macro-economisch begrip en kan worden omschreven als het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de collectieve sector (Rijk, andere overheden en sociale fondsen). Naast alle 'gewone' inkomsten en uitgaven zitten hierbij ook inkomsten en uitgaven met een kapitaalkarakter, zoals aan- en verkopen grond, investeringen en investeringsbijdragen.

In algemene termen kan een tekort bij gemeenten o.a. worden veroorzaakt door dat de investeringen de afschrijvingen overtreffen of dat de aankopen van grond de verkopen overtreffen.

Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof)

Op grond van het uitgangspunt dat het rijk en de medeoverheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het beheersen van de Europese normen ten aanzien van de overheidsfinanciën, is de Wet Hof in het leven geroepen. Deze wet regelt de bijdrage die decentrale overheden moeten leveren aan het bereiken en vasthouden van gezonde houdbare overheidsfinanciën. De Wet Hof moet er voor zorgen dat het Nederlandse begrotingstekort (EMU-saldo) beperkt wordt tot 3%.

EMU-saldo

De gemeenten hanteren voor begroting en jaarrekening het stelsel van lasten & baten. Binnen dat stelsel is de doelstelling dat de begroting meerjarig sluitend is. Het EMU-saldo is gebaseerd op het door het rijk gehanteerde kasstelsel en bestaat uit het saldo van alle

inkomsten en uitgaven op kasbasis. Het belangrijkste verschil tussen het door de gemeente gehanteerde stelsel van lasten en baten met het door het Rijk gehanteerde kasstelsel is dat de gemeente door middel van afschrijvingen de investeringen over meerdere jaren ten laste brengt van de exploitatie, daar waar het Rijk deze investeringen in één keer ten laste brengt van het investeringsjaar.

In onderstaande tabellen is de gemeentelijke begroting en meerjarenraming vertaald naar een begroting op kasbasis. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben.

Voor gemeenten zegt het EMU-saldo niet veel. De praktijk is dat de EMU-saldi van individuele gemeenten voor een deel tegen elkaar wegvallen. Als het CBS constateert dat het plafond voor het EMU-tekort van de gezamenlijke gemeenten wordt overschreden, kan aan gemeenten worden gevraagd de begroting en dan vooral het investeringsvolume in dat jaar bij te stellen

Referentiewaarde

Referentiewaarde 2016 t/m 2018

Tot en met 2015 konden de berekende EMU-saldi afgezet worden tegen een zogenoemde individuele referentiewaarde, het maximaal toegestaan gemeentelijk tekort. Deze waarde werd altijd berekend in de jaarlijkse Rijkscirculaires. Voor 2015 bedroeg de referentiewaarde voor Geertruidenberg circa € 1,8 miljoen. Deze waarde was afgeleid van een macronorm voor alle decentrale overheden gezamenlijk, welke voor 2015 was vastgesteld op maximaal 0,5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP).

In de decembercirculaire 2015 is de doorrekening naar individuele referentiewaarden echter losgelaten. Er wordt alleen nog een macro-norm vastgesteld. Voor 2016 is die verlaagd van maximaal 0,5% naar maximaal 0,4% van het BBP. Op basis van deze aangepaste macro-norm zou dit, verhoudingsgewijs benaderd, voor onze gemeente leiden tot een individuele referentiewaarde van circa € 1,5 miljoen. In onderstaande tabel is vanaf 2016 doorgerekend met deze geschatte waarde die dus meer een indicatief karakter heeft.

Referentiewaarde 2019 t/m 2022

In de meicirculaire 2018 is vermeld dat in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 gesproken is over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Het Rijk en de decentrale overheden hebben elkaar gevonden in een macro EMU-norm van 0,4 procent van het bbp per jaar voor de periode van 2019 tot en met

2022. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens het bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en de decentrale overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet Hof en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma. Het Rijk heeft conform de Wet Hof een onderverdeling van de macro EMU-norm voorgelegd aan de koepels van de decentrale overheden. Deze hebben hiermee ingestemd. Het aandeel van de gemeenten daarin is 0,27%. In lijn met de Wet Hof zijn individuele EMU-referentiewaarden voor de gemeenten gepubliceerd in de septembercirculaire 2018. Voor onze gemeente bedraagt deze afgerond € 1.900.000.

Een individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft. De Wet Hof bepaalt dat de individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden naast het eigen aandeel ook het aandeel in openbare lichamen betreft. Met het aandeel in openbare lichamen wordt bedoeld het deel van het EMU-saldo van de gemeenschappelijke regelingen waar een individuele decentrale overheid aan deelneemt dat aan de betreffende individuele overheid wordt toegerekend. Een deel van het EMU-saldo van de openbare lichamen maakt dus onderdeel uit van het EMU-saldo van de deelnemers.

Uitwerking

In onderstaande tabel treft u de berekening van het EMU-saldo voor de begrotingsjaren 2018 t/m 2020 aan. De berekening van het EMU-saldo van gemeenten gebeurt via een standaardberekening volgens de methodiek die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert. Onderstaand format is opgesteld door het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Conclusie

Het begrote EMU saldo voor 2018 is fors hoger dan de EMU norm / referentiewaarde. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt door investeringen op het investeringsprogramma 2018 m.n. de vervangende nieuwbouw brugklasgebouw van het Dongemondcollege ad € 2 miljoen en de vervangende nieuwbouw van De Wilsdonck ad € 3 miljoen. De jaren daarna daalt het EMU saldo fors door m.n. het dalende volume van het investeringsplan. Ons gemiddeld EMU saldo van alle jaren (€ - 2.000) is iets hoger dan de gemiddelde EMU norm van die jaren (€ - 1.800).

EMU (Bedragen x € 1.000)		Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
	Exploitatie saldo (na mutaties in de reserves)	25	0	0
	Mutaties in de reserves (via exploitatie)	46	1.020	179
	Exploitatie saldo voor mutaties in de reserves	71	-1.020	179
+	Afschrijving ten laste van de exploitatie	2.552	2.766	2.384
+	Toevoeging aan voorzieningen	1.766	1.402	1.838
-	Investerings (in vaste activa)	8.964	2.049	2.473
+	Bijdragen Rijk, provincie, EU t.b.v. investeringen niet op exploitatie verantwoord			
-	Aankoop gronden, bouw- en woonrijp maken e.d. niet op exploitatie verantwoord			
+	Opbrengst uit verkopen bv. effecten			
-	Boekwinst op grondverkoop			
-	Betalingen ten laste van voorzieningen	1.484	1.460	1.476
=	Berekend EMU saldo (- = tekort)	-6.059	-361	452
	EMU referentiewaarde (relatie macro norm)	-1.500	-1.900	-1.900

Investeringsplan 2019-2022

Met het vaststellen van de begroting en het bijbehorende investeringsplan 2019 - 2022 worden de voor het begrotingsjaar 2019 opgenomen investeringen geautoriseerd. Bij de begrotingsbehandeling kan de raad aangeven van welke nieuwe investeringen zij op een later tijdstip een separaat voorstel tot autorisatie wil ontvangen.

bedragen in euro's	Investerings bedrag	Jaar van investeren	Afschrij- vings termijn	Kapitaal lasten 2019	Kapitaal lasten 2020	Kapitaal lasten 2021	Kapitaal lasten 2022	Toelichting
Raadsprogramma 1, Leefbaarheid, Wonen en Duurzaamheid								
Zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen	pm	2019	10	pm	pm	pm	pm	
Integrale aanpak Wingerdstraat, Laurierstraat, Klimopstraat en deel Vijfhoevenlaan	96.000	2020	40	0	3.600	3.570	3.540	
Voorbereiding en uitvoering integrale aanpak Ravelijn 2e fase	48.000	2019	40	1.800	1.785	1.770	1.755	
Voorbereiding en uitvoering integrale aanpak Zandheuvel	42.000	2019	40	1.575	1.562	1.549	1.536	
Aanpak black spots tbv verbetering verkeersveiligheid	1.500.000	2021	20	0	0	93.750	92.813	
Cofinanciering provincie aanpak black spots	-500.000	2021	20	0	0	-31.250	-30.938	
Herstelwerkzaamheden Rivierkade	70.000	2019	40	2.625	2.603	2.581	2.559	
Investeringen t.b.v. openbare verlichting								
OV: armaturen 2019	110.000	2019	25	5.775	5.720	5.665	5.610	t.l.v. voorziening OV
OV: lichtmasten 2019	10.000	2019	50	325	323	320	318	t.l.v. voorziening OV
OV: armaturen 2020	110.000	2020	25	0	5.775	5.720	5.665	t.l.v. voorziening OV
OV: lichtmasten 2020	10.000	2020	50	0	325	323	320	t.l.v. voorziening OV
OV: armaturen 2021	110.000	2021	25	0	0	5.775	5.720	t.l.v. voorziening OV
OV: lichtmasten 2021	10.000	2021	50	0	0	325	323	t.l.v. voorziening OV
OV: armaturen 2022	110.000	2022	25	0	0	0	5.775	t.l.v. voorziening OV
OV: lichtmasten 2022	10.000	2022	50	0	0	0	325	t.l.v. voorziening OV
t.l.v. voorziening openbare verlichting				-6.100	-12.143	-18.128	-24.055	

<i>Investerings t.l.v. reiniging:</i>								
Niet van toepassing				0	0	0	0	t.l.v. tarieven reiniging
<i>t.l.v. tarieven reiniging</i>				0	0	0	0	
<i>Investerings volgens VGRP:</i>								
Investerings conform VGRP+ 2011 t.b.v. 2019	1.034.083	2019	60	30.161	29.945	29.730	29.514	t.l.v. tarieven riolering
Vervanging mechanisch 2019	80.700	2019	15	6.389	6.322	6.254	6.187	t.l.v. tarieven riolering
Vervanging doorspuitapparaat riolering	41.386	2020	10	0	4.656	4.604	4.552	t.l.v. tarieven riolering
Investerings conform VGRP+ 2017 t.b.v. 2020	1.121.965	2020	60	0	32.724	32.490	32.256	t.l.v. tarieven riolering
Vervanging mechanisch 2020	41.200	2020	15	0	3.262	3.227	3.193	t.l.v. tarieven riolering
Investerings conform VGRP+ 2017 t.b.v. 2021	971.253	2021	60	0	0	28.328	28.126	t.l.v. tarieven riolering
Vervanging mechanisch 2021	419.000	2021	15	0	0	33.171	32.822	t.l.v. tarieven riolering
Investerings conform VGRP+ 2017 t.b.v. 2022	1.158.294	2022	60	0	0	0	33.784	t.l.v. tarieven riolering
Vervanging mechanisch 2022	153.600	2022	15	0	0	0	12.160	t.l.v. tarieven riolering
<i>t.l.v. tarieven riolering</i>				-36.550	-76.908	-137.805	-182.595	
Totaal raadsprogramma 1				6.000	9.550	71.970	71.265	
Raadsprogramma 2, Economie, Recreatie en Toerisme								
Niet van toepassing								
Totaal raadsprogramma 2				0	0	0	0	
Raadsprogramma 3, Sportvoorzieningen								
Meerkosten hockey kunstgras	57.000	2019	15	4.513	4.465	4.418	4.370	
Vorbereidingskrediet vervanging kunstgrasveld DDHC	40.000	2019	15	3.167	3.133	3.100	3.067	
Vervanging kunstgrasveld DDHC	353.000	2020	15	0	27.946	27.652	27.358	
Renovatie kleedaccommodatie en dak V.V. Raamsdonk	208.000	2019	40	7.800	7.735	7.670	7.605	
Creeren bootcamp-mogelijkheden, natuurspeelplaatsen en voetbalcourt	20.000	2019	20	1.250	1.238	1.225	1.213	
Creeren bootcamp-mogelijkheden, natuurspeelplaatsen en voetbalcourt	20.000	2019	20	1.250	1.238	1.225	1.213	
Creeren bootcamp-mogelijkheden, natuurspeelplaatsen en voetbalcourt	20.000	2019	20	1.250	1.238	1.225	1.213	
Kunstgrasveld Right OH	520.000	2020	30	0	23.833	23.617	23.400	
Totaal raadsprogramma 3				19.229	70.825	70.131	69.437	

bedragen in euro's								
	Investerings bedrag	Jaar van inves- teren	Afschrij- vings termijn	Kapitaal lasten 2019	Kapitaal lasten 2020	Kapitaal lasten 2021	Kapitaal lasten 2022	Toelichting
Raadsprogramma 4, Onderwijs								
Investeringsvolume IHP, in afwachting van vaststelling IHP	0	2022	40	0	0	0	0	
Herstel Constructiefout De Vuurvlinder	62.500	2019	40	2.344	2.324	2.305	2.285	
Herstel Constructiefout De Biekorf	62.500	2019	40	2.344	2.324	2.305	2.285	
Totaal raadsprogramma 4				4.688	4.648	4.609	4.570	
Raadsprogramma 5, Mens, Zorg en Inkomen								
Niet van toepassing				0	0	0	0	
Totaal raadsprogramma 5				0	0	0	0	
Raadsprogramma 6, Gemeentelijke gebouwen, Monumenten								
Promotie schippersverleden Geertruidenberg	50.000	2020	20	0	3.125	3.094	3.063	
Totaal raadsprogramma 6				0	3.125	3.094	3.063	
Raadsprogramma 7, Dienstverlening en bedrijfsvoering								
Vervanging mobiele communicatiemiddelen	13.000	2019	3	4.496	4.442	4.388	0	
Aanschaf ICT tbv invoering omgevingswet/storting in reserve	30.000	2019	5	6.375	6.300	6.225	6.150	
Vervanging seat caddy	27.012	2019	10	3.039	3.005	2.971	2.938	
Vervanging poepzuiger	57.964	2020	10	0	6.521	6.448	6.376	
Vervanging sneeuwplough bus	10.433	2020	10	0	1.174	1.161	1.148	
Vervanging sneeuwplough tractor	7.879	2020	1	0	7.977	0	0	
Tractor	53.068	2020	10	0	5.970	5.904	5.837	
Vervanging schaftkeet	14.389	2021	10	0	0	1.619	1.601	
Vervanging drankhekkens aanhanger	29.851	2021	10	0	0	3.358	3.321	
Vervanging aanhanger actiewagen	8.836	2021	1	0	0	8.946	0	
Totaal raadsprogramma 7				13.910	35.389	41.020	27.370	

bedragen in euro's	Investerings bedrag	Jaar van inves- teren	Afschrij- vings termijn	Kapitaal lasten 2019	Kapitaal lasten 2020	Kapitaal lasten 2021	Kapitaal lasten 2022	Toelichting
Overhead, geen Raadsprogramma								
Geluidsinstallatie	70.000	2019	10	7.875	7.788	7.700	7.613	
Ipads	24.000	2019	3	8.300	8.200	8.100	0	
Totaal Overhead				16.175	15.988	15.800	7.613	
Totaal generaal alle programma's	8.516.913			60.001	139.525	206.624	183.317	
Totaal generaal alle programma's incl. verrekening bedragen tlv tarieven reiniging en riolering	8.516.913			102.651	228.576	362.557	389.967	
Totale investering in het jaar:								
2018	0			0	0	0	0	
2019	2.048.795			102.651	101.688	100.725	87.428	
2020	2.472.895			0	126.888	117.809	116.708	
2021	2.563.329			0	0	144.022	133.787	
2022	1.431.894			0	0	0	52.044	
Totaal	8.516.913			102.651	228.576	362.557	389.967	
Gedekt uit:								
t.l.v. Algemene Reserve	0			0	0	0	0	
t.l.v. voorziening OV	480.000			-6.100	-12.143	-18.128	-24.055	
t.l.v. tarieven reiniging	0			0	0	0	0	
t.l.v. tarieven riolering	5.021.481			-36.550	-76.908	-137.805	-182.595	
Totaal	5.501.481			-42.650	-89.051	-155.932	-206.650	
Ten laste van de exploitatie:				60.001	139.525	206.624	183.317	

Incidentele baten en lasten

Overzicht onttrekking algemene reserve t.b.v. incidentele baten en lasten

programma	i/u	Omschrijving	Bedrag 2018	Bedrag 2019	Bedrag 2020	Bedrag 2021	Bedrag 2022	Totaal
		Incidentele lasten						
		Totaal incidentele lasten tot en met begroting 2018	1.686.219	1.158.888	999.302	0	0	3.844.409
		Begrotingswijzigingen 2018						
7	u	Formatie sociaal domein vanaf 2018	300.600	153.900				454.500
div	u	Budgetoverheveling naar 2018	1.624.000					1.624.000
3	u	Overbrengen restant kredieten van 2017 naar 2018	60.000					60.000
4	u	Vervangende nieuwbouw De Wilsdonck	95.000					95.000
7	u	Capaciteit handhaving en AOV	231.980					231.980
4	u	Verv.nieuwbouw brugklasgebouw Dongemond	350.000					350.000
5	u	Krediet Langer Thuis	126.000					126.000
1	u	Aangepaste variant studie Hooipolder plus plan	109.750					109.750
1	u	Zienswijze "voorgenomen besluiten" Algemeen Bestuur RMD	100.000					100.000
div	u	Jaarrekening 2017	85.006					85.006
7	u	Dag van de Toekomst / Tuinfestijn	10.000					10.000
7	u	Verlaging budget OR (besluitvorming voorgaande jaren)		-30.000	-30.000			-60.000
7	u	Aanvulling zelfstandig blijven ICT (besluitvorming voorgaande jaren)		9.000				9.000
div	u	Diverse kleine posten (besluitvorming voorgaande jaren)		10.096	-4			10.092
		Totaal incidentele lasten t/m 2018	4.778.555	1.301.884	969.298	0	0	7.049.737

programma	i/u	Omschrijving	Bedrag 2018	Bedrag 2019	Bedrag 2020	Bedrag 2021	Bedrag 2022	Totaal
		Raadsprogramma 2019						
8	u	Uitvoering natuurprojecten		100.000				100.000
8	i	Bijdrage provincie uitvoering natuurprojecten		-75.000				-75.000
1	u	Extra capaciteit ontwikkelingen knooppunt Hooipolder		58.080	58.080	58.080		174.240
9	u	Uitbreiding capaciteit AOV (28-2-18)		85.000				85.000
9	u	Uitbreiding capaciteit handhaving (28-2-18)		148.000				148.000
1	u	Uitwerking locatie-concepten Dongeoevers		150.000				150.000
2	u	Onderzoek parkeergemak/circulatieplan Markt		25.000				25.000
1	u	Onderzoek mogelijkheden "Stads"strand			30.000			30.000
1	u	Gratis zwemabonnement <groep 8 (proef)		30.000				30.000
3	u	Externe ondersteuning uitrol uniformering tarieven sport		20.000				20.000
2	u	Marketingplan		25.000				25.000
5	u	Inrichting fysieke plekken voor jongeren		20.000	20.000			40.000
8	u	Onderzoek mogelijkheden kortdurend wonen		25.000				25.000
9	u	Functiewaarderingen		40.000				40.000
				651.080	108.080	58.080	0	817.240
		Begroting 2019						
9	u	Medewerker AVG		39.000				39.000
5	u	Ruimen graven		38.000				38.000
1	u	Business case OMC			170.000			170.000
9	u	Uitbreiding cluster Advies/team RO voor 2 jaar		95.000	95.000			190.000
1	u	Opstellen bestemmingsplannen		125.000				125.000
				297.000	265.000	0	0	562.000
		Totaal incidentele lasten 2019 totaal		948.080	373.080	58.080	0	1.379.240
		Totaal incidentele lasten tot en met begroting 2019	4.778.555	2.249.964	1.342.378	58.080	0	8.428.977

programma	i/u	Omschrijving	Bedrag 2018	Bedrag 2019	Bedrag 2020	Bedrag 2021	Bedrag 2022	Totaal
		Incidentele baten						
		Totaal incidentele baten tot en met begroting 2018	1.585.949	1.461.000	1.461.000	612.000	12.000	5.131.949
		Begrotingswijzigingen 2018						
4	i	Nieuwbouw Wilsdonk vrijval afschrijvingslasten	131.218					131.218
8	i	Jaarrekening 2017	90.000					90.000
8	i	Aansluiting paragraaf Weerstandsvermogen 2019	-213.276					-213.276
			7.942	0	0	0	0	7.942
		Begroting 2019						
8	i	Storting saldi meerjarenbegroting 2019		94.975	242.836	105.926	463.713	907.450
				94.975	242.836	105.926	463.713	923.334
		Totaal incidentele baten t/m begroting 2019	1.593.891	1.555.975	1.703.836	717.926	475.713	6.063.225
		Saldooverloop vrije algemene reserve						
		Saldo Vrijde algemene reserve	4.385.222	1.200.558	411.594	530.216	1.084.136	
		Stortingen	1.593.891	1.555.975	1.703.836	717.926	475.713	
		Onttrekkingen	4.778.555	2.249.964	1.342.378	58.080	0	
			1.200.558	506.569	868.027	1.527.873	2.003.586	

In de tabel "financiële mutaties" zoals opgenomen binnen de verschillende raadsprogramma's zijn ook incidentele lasten en baten opgenomen die niet geëgaliseerd worden via de Vrije Algemene Reserve. Bij deze budgetten is er derhalve sprake van zuivere incidentele afwijkingen. Deze zijn in samenvatting opgenomen in onderstaande tabel en sluiten aan op toelichtingen op de financiële

Programma	Omschrijving kostensoort	Inc U- I 2019		Inc U- I 2020		Inc U- I 2021		Inc U- I 2022	
Pr.1	Bestrijding oneigenlijk gebruik gemeentelijke gronden	-50.000	V	-50.000	V				
Pr.1	Elektrotechnische bedrijfsvoering	16.000	N						
Pr.1	Plan van aanpak verwijderen asbestdaken	6.000	N						
Pr.1	Opstellen bestemmingsplannen (plassengebied)	10.000	N						
Pr.1	Energietransitie, verduurzaming (380 kV)	45.000	N	45.000	N				
Pr.1	Toekomstvisie Amercentrale	50.000	N						
Pr.3	Investerings aan zwembaden, actualisatie tijdspad	-230.050	V	-230.224	V				
Pr.3	Investering RFC, actualisatie tijdspad	-48.000	V						
Pr.4	Vergoeding noodoverstorten	9.500	N						
Pr.4	Nieuwbouw De Wilsdonck, actualisatie tijdspad	-130.000	V						
Pr.4	Uitbreiding Dongemond, actualisatie tijdspad	-96.000	V						
Pr.4	RMC schoolverlating, inzet meeneemregeling	-35.000	V						
Pr.5	Dementievriendelijke gemeente	15.000	N	15.000	N				
Pr.5	Opplusproject	30.000	N						
Pr.5	Algemene voorzieningen Jeugd	200.000	N	100.000	N				
Pr.5	Inzet bestem, mingsreserve tbv Jeugd	-200.000	V	-100.000	V				
Pr.7	Grondverkoop (snippergroen e.d.)	-57.000	V	-57.000	V	-57.000	V	-57.000	V
Pr.8	Onderuitputting kapitaallasten investeringen afschrijvingen	-24.913	V	-32.896	V	-31.630	V		
Pr.8	Onderuitputting kapitaallasten investeringen rente	-5.088	V	-7.177	V	-6.582	V		
Pr.8	Budget compensatie vertraagde investeringen	75.000	N						
Pr.8	Inzet Vrije Algemene reserve voorgaande jaren	307.980	N	231.980	N				
Pr.9	Privacy workspace, screenen autorisaties, beveiligde mail	10.000	N						
Pr.9	AVG implementatie en bewustwording privacy	20.000	N						
Pr.9	Lobby hooipolder	28.000	N	28.000	N	28.000	N	28.000	N
Pr.9	Lobby amercentrale	22.000	N	22.000	N	22.000	N	22.000	N
		-31.571	V	-35.317	V	-45.212	V	-7.000	V
Pr.8	Vrije algemene reserve, Toevoeging saldo incidenteel			35.317	N	45.212	N	7.000	N
Pr.8	Toevoeging restant aan budget voor onvoorzien	31.571	N						
	Saldo incidenteel	0		0		0		0	

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2019		2020		2021		2022	
Saldo baten en lasten	1.019	N	179	V	599	V	416	V
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	1.114	V	64	V	493	N	47	V
Begrotingsaldo na bestemming	95	V	243	V	106	V	464	V
waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	0	V	35	V	45	V	7	V
Structureel begrotingssaldo	95	V	208	V	61	V	457	V

Balans 2018 - 2023

ACTIVA (in € 1.000)		31/12/17	31/12/18	31/12/19	31/12/20	31/12/21	31/12/22
VASTE ACTIVA							
EIGEN VERMOGEN							
IMMATERIËLE VASTE ACTIVA		140					
MATERIËLE VASTE ACTIVA		41.125	52.684	51.890	51.805	51.941	51.080
	Investeringsprogramma ¹	29.686	52.684	49.918	47.534	45.385	43.383
	Investeringen met een economisch nut	9.671					
	Investeringen met een economisch nut, met heffing	1.768					
	Investeringen in de openbare ruimte maatschappelijk nut			1.972	4.271	6.556	7.697
FINANCIËLE VASTE ACTIVA		2.616	3.556	3.556	3.556	3.556	3.556
	Kapitaalverstrekkingen						
	- deelnemingen	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055	1.055
	- gemeenschappelijke regelingen						
	- overige verbonden partijen						
	Leningen						
	- openbare lichamen o.b.v. de wet Fido						
	- woningbouwcorporaties	0	0	0	0	0	0
	- deelnemingen						
	- overige verbonden partijen						
	Overige langlopende leningen	1.549	2.489	2.489	2.489	2.489	2.489
	Uitzettingen in Rijks schatkist >1 jaar						
	Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier > 1 jaar						
	Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd > 1 jaar	12	12	12	12	12	12
	Bijdrage aan activa in eigendom van derden						
Totaal vaste activa		44.016	56.240	55.446	55.361	55.497	54.636

¹. Betreft gecumuleerde bedragen conform investeringsplan, verminderd met geprognosticeerde afschrijvingen.

ACTIVA (in € 1.000)		31/12/17	31/12/18	31/12/19	31/12/20	31/12/21	31/12/22
VLOTTENDE ACTIVA							
VOORRADEN		5.247	2.721	2.176	2.176	2.178	2.182
	Grond- en hulpstoffen						
	- niet in exploitatie genomen bouwgronden						
	- overige grond- en hulpstoffen						
	Onderhanden werk, w.o bouwgronden in exploitatie	2.517	851	306	297	308	312
	Gereed product en handelsgoederen	2.730	179	179	179	179	179
	Vooruitbetalingen						
UITZETTINGEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR		2.138					
	Vorderingen op openbare lichamen	186					
	Verstrekke kasgeldleningen						
	Uitzettingen in Rijks schatkist						
	Rekening courant met het Rijk						
	Rekening courantverhoudingen met niet financiële instellingen						
	Overige vorderingen	1.952					
	Overige uitzettingen						
LIQUIDE MIDDELEN		21					
	Kassaldi	2					
	Banksaldi	19					
OVERLOPENDE ACTIVA		4.518					
	Van Eur. en Ned. overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen						
	Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen	4.518					
Totaal vlottende activa		11.924	2.721	2.176	2.176	2.178	2.182
TOTAAL ACTIVA		55.805	58.961	57.622	57.528	57.675	56.818

Balans 2018 - 2023

PASSIVA (in € 1.000)		31/12/17	31/12/18	31/12/19	31/12/20	31/12/21	31/12/22
VASTE PASSIVA							
EIGEN VERMOGEN		14.421	11.433	10.319	10.255	10.748	10.700
	Algemene reserves	4.385	1.201	412	530	1.084	1.096
	. vrije algemene reserve	4.385	1.201	412	530	1.084	1.096
	Weerstandsreserve	2.186	2.377	2.377	2.377	2.377	2.377
	. algemene weerstandsreserve	2.186	2.038	2.026	2.014	2.014	1.990
	. weerstandsreserve algemene uitkering		315	315	315	315	315
	. reserve uitvoeringskosten pilot BBSC ³						
	. Risicoreserve exploitatietekort sporthal	0	24	36	48	48	72
	Bestemmingsreserves	7.188	7.855	7.530	7.348	7.287	7.227
	. algemene reserve grondexploitatie	500	364	364	364	364	364
	. decentralisaties	1.076	1.262	1.062	962	962	962
	. reserve uitvoeringskosten pilot BBSC ³		251	251	251	251	251
	. bodemsanering	182	182	182	182	182	182
	. overige bestemmingsreserves	5.430	5.796	5.671	5.589	5.528	5.468
	Rekeningresultaat	662					
VOORZIENINGEN		8.664	9.707	9.649	10.011	10.488	10.919
	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	2.402	2.440	2.478	2.515	2.553	2.591
	Onderhoudsegalisatievoorzieningen	1.969	1.865	1.761	1.640	1.519	1.398
	Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	4.293	4.535	4.543	4.989	5.549	6.063
	Voorzieningen debiteuren /voorraden		867	867	867	867	867

VASTE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD VAN ÉÉN JAAR OF LANGER		20.803	22.965	20.028	17.198	14.362	11.556
	Obligatieleningen						
	Onderhandse leningen						
	- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen						
	- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	20.696	22.965	20.028	17.198	14.362	11.556
	- binnenlandse bedrijven						
	- openbare lichamen o.b.v. de wet Fido						
	- overige binnenlandse sectoren						
	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren						
	Door derden belegde gelden						
	Waarborgsommen	107					
	Overige leningen met een rentetypische looptijd van >1 jaar						
Totaal vaste passiva		43.888	44.105	40.091	37.802	36.042	34.083

PASSIVA (in € 1.000)		31/12/17	31/12/18	31/12/19	31/12/20	31/12/21	31/12/22
VLOTTENDE PASSIVA							
NETTO VLOTTENDE SCHULDEN MET EEN RENTETYPISCHE LOOPTIJD KORTER DAN ÉÉN JAAR ²		7.781					
	Kasgeldleningen						
	Banksaldi	2.509					
	Overige schulden	5.272					
OVERLOPENDE PASSIVA ²		4.136					
	Verplichtingen/ nog te betalen bedragen	3.809					
	Van Eur. en Ned. overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen	287					
	Overige vooruit ontvangen bedragen	40					
FINANCIERINGSTEKORT ²		0	13.165	15.917	18.208	20.219	21.334
	Verwacht financieringstekort met lang geld		13.165	13.868	13.764	13.386	13.347
	Investeringsprogramma			2.049	4.444	6.833	7.987
	Afschrijvingen			-77	-173	-277	-290
Totaal vlottende passiva		11.917	13.165	15.840	18.035	19.942	21.044
TOTAAL PASSIVA		55.805	57.270	55.931	55.837	55.984	55.127

2. In de kolom "31-dec-17 werkelijk" zijn de balansgegevens uit het jaarverslag 2017 opgenomen. In de daaropvolgende kolommen zijn deze bedragen gecompriemd tot het financieringstekort.

3. De reserve pilot BBSC is opgenomen onder de bestemmingsreserve.

Overzicht reserves en voorzieningen

Res	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-2018	Storting 2018	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2019	Storting 2019	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2020	Storting 2020	Onttrekking 2020
101	Vrije algemene reserve (VAR)	4.385.222	1.593.891	4.778.555	1.200.558	1.555.975	2.249.965	506.568	1.703.836	1.342.378
102	Algemene weerstandsreserve	2.109.221	0	70.528	2.038.693	0	12.000	2.026.693	0	12.000
104	Weerstandsreserve algemene uitkering	315.000	0	0	315.000	0	0	315.000	0	0
105	Risicoreserve exploitatietekort sporthal Dongemond	12.000	12.000	0	24.000	12.000	0	36.000	12.000	0
110	Reserve saldo jaarrekening	661.533	0	661.533	0	0	0	0	0	0
203	Reserve uitv. duurzaam Dombosch	51.315	0	0	51.315	0	0	51.315	0	0
220	Reserve afschrijving restauratie fort Lunet	295.302	0	17.403	277.899	0	17.395	260.504	0	17.395
221	Reserve afschrijving bouwkundige kosten Mafeking	160.000	0	6.428	153.572	0	6.176	147.396	0	6.176
224	Reserve monumenten	48.241	0	0	48.241	0	0	48.241	0	0
225	Reserve beeldende kunst	3.465	8.363	0	11.828	0	0	11.828	0	0
229	Reserve WVG	11.160	0	0	11.160	0	0	11.160	0	0
230	Stimuleringsfonds aanpassing eigen woning	50.000	0	0	50.000	0	0	50.000	0	0
233	Reserve hoogwatervrijmaken Dongemondgebied	100.000	0	0	100.000	0	0	100.000	0	0
235	Reserve bouw gemeentehuis 1994	803.883	0	50.242	753.641	0	50.242	703.399	0	50.242
241	Reserve parkeerplaatsen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
247	Reserve dualisme raad	34.400	0	0	34.400	0	0	34.400	0	0
252	Reserve I&A	351.621	178.642	188.968	341.295	175.000	156.500	359.795	175.000	113.607
254	Weerstandsreserve uitvoeringskosten pilot BBSC	-250.792	884.750	612.942	21.016	0	0	21.016	0	0
255	Reserve jongerenwerk	17.671	0	0	17.671	0	0	17.671	0	0
256	Reserve opvang 0-12 jarigen	49.507	0	0	49.507	0	0	49.507	0	0
257	Reserve Peuterspeelzaal 't Duikelaartje	15.747	0	5.247	10.500	0	5.247	5.253	0	5.253
258	Bestemmingsreserve uitvoeringskosten pilot BBSC	0	250.942	0	250.942	0	0	250.942	0	0
262	Reserve centrumontwikkeling Raamsdonksveer	740.823	0	0	740.823	0	0	740.823	0	0
265	Reserve Huishoudelijk Hulp Toelage (HHT)	0	187.000	0	187.000	0	0	187.000	0	0
266	Reserve decentralisaties	997.990	264.000	0	1.261.990	0	200.000	1.061.990	0	100.000

Res	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-20121	Storting 2021	Onttrekking 2021	Saldo 1-1-2022	Storting 2022	Onttrekking 2022	Saldo 1-1-2023
101	Vrije algemene reserve (VAR)	868.026	717.926	58.080	1.527.872	475.713	0	2.003.585
102	Algemene weerstandsreserve	2.014.693	0	12.000	2.002.693	0	12.000	1.990.693
104	Weerstandsreserve algemene uitkering	315.000	0	0	315.000	0	0	315.000
105	Risicoreserve exploitatietekort sporthal Dongemond	48.000	12.000	0	60.000	12.000	0	72.000
110	Reserve saldo jaarrekening	0	0	0	0	0	0	0
203	Reserve uitv. duurzaam Dombosch	51.315	0	0	51.315	0	0	51.315
220	Reserve afschrijving restauratie fort Lunet	243.109	0	17.395	225.714	0	17.395	208.319
221	Reserve afschrijving bouwkundige kosten Mafeking	141.220	0	6.176	135.044	0	6.176	128.868
224	Reserve monumenten	48.241	0	0	48.241	0	0	48.241
225	Reserve beeldende kunst	11.828	0	0	11.828	0	0	11.828
229	Reserve WVG	11.160	0	0	11.160	0	0	11.160
230	Stimuleringsfonds aanpassing eigen woning	50.000	0	0	50.000	0	0	50.000
233	Reserve hoogwatervrijmaken Dongemondgebied	100.000	0	0	100.000	0	0	100.000
235	Reserve bouw gemeentehuis 1994	653.157	0	50.242	602.915	0	50.242	552.673
241	Reserve parkeerplaatsen	0	0	0	0	0	0	0
247	Reserve dualisme raad	34.400	0	0	34.400	0	0	34.400
252	Reserve I&A	421.188	175.000	97.070	499.118	175.000	95.901	578.217
254	Weerstandsreserve uitvoeringskosten pilot BBSC	21.016	0	0	21.016	0	0	21.016
255	Reserve jongerenwerk	17.671	0	0	17.671	0	0	17.671
256	Reserve opvang 0-12 jarigen	49.507	0	0	49.507	0	0	49.507
257	Reserve Peuterspeelzaal 't Duikelaartje	0	0	0	0	0	0	0
258	Bestemmingsreserve uitvoeringskosten pilot BBSC	250.942	0	0	250.942	0	0	250.942
262	Reserve centrumontwikkeling Raamsdonksveer	740.823	0	0	740.823	0	0	740.823
265	Reserve Huishoudelijk Hulp Toelage (HHT)	187.000	0	0	187.000	0	0	187.000
266	Reserve decentralisaties	961.990	0	0	961.990	0	0	961.990

Res	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-2018	Storting 2018	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2019	Storting 2019	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2020	Storting 2020	Onttrekking 2020
267	Reserve doorontwikkeling organisatie	95.604	0	0	95.604	0	0	95.604	0	0
268	Reserve grondexploitatie	367.000	0	2.600	364.400	0	0	364.400	0	0
269	Reserve bodemsanering	181.569	0	0	181.569	0	0	181.569	0	0
270	Reserve bomenfonds	5.000	5.000	0	10.000	5.000	0	15.000	5.000	0
301	Reserve containerm/gerel.inv	36.645	0	27.774	8.871	0	0	8.871	0	0
310	Reserve herstel vestingwallen	328.000	0	0	328.000	0	0	328.000	0	0
320	Reserve afschrijving inv. mij. nut in openbare ruimte	2.443.105	120.532	69.451	2.494.186	0	69.895	2.424.291	0	69.895
		14.420.233	3.505.120	6.491.671	11.433.682	1.747.975	2.767.420	9.907.669	1.895.836	1.716.946
Vrz	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-2018	Storting 2018	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2019	Storting 2019	Onttrekking 2018	Saldo 1-1-2020	Storting 2020	Onttrekking 2020
501	Voorziening geprogrammeerd onderhoud wegen	502.451	670.429	670.429	502.451	670.429	670.429	502.451	670.429	670.429
504	Voorziening vervanging en onderhoud Openbare Verlichting	174.852	0	0	174.852	0	0	174.852	0	0
508	Voorziening infrastructurele werken	194.882	110.000	129.300	175.582	110.000	129.300	156.282	110.000	129.300
509	Voorziening onderhoud gem. eigendommen	817.139	229.781	313.485	733.435	224.283	307.878	649.840	224.283	324.844
510	Voorziening wachtgeld vml werknemers	149.769	230.411	181.243	198.937	230.411	181.243	248.105	230.411	181.243
520	Voorziening pensioenverplichtingen wethouders	1.955.027	24.957	86.285	1.893.699	24.957	86.285	1.832.371	24.957	86.285
521	Voorziening wachtgeldverplichtingen wethouders	297.419	50.000	0	347.419	50.000	0	397.419	50.000	0
529	Voorziening onderhoud onderwijs gebouwen	0	10.138	0	10.138	10.138	0	20.276	10.138	0
533	Voorziening baggeren	279.865	60.000	71.245	268.620	60.000	71.245	257.375	60.000	71.245
536	Voorziening spaarrekening Oome	1.087	0	0	1.087	0	0	1.087	0	0
537	Voorziening steunfonds v medische en zorgvoorz.	12.644	0	0	12.644	0	0	12.644	0	0
544	Voorziening riolering	3.280.037	231.612	0	3.511.649	21.860	0	3.533.509	457.781	0
545	Voorziening afvalstoffenheffing	999.716	42.136	31.700	1.010.152	0	14.059	996.093	0	12.525
550	Voorziening nadelig saldo Dongeburgh	1.733.219	0	1.733.219	0	0	0	0	0	0
551	Voorziening dubieuze debiteuren alg dienst en bel.	135.238	0	0	135.238	0	0	135.238	0	0
552	Voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken	654.576	70.000	0	724.576	0	0	724.576	0	0
554	Voorziening dubieuze debiteuren saneringskredieten	6.802	0	0	6.802	0	0	6.802	0	0
		11.194.725	1.729.464	3.216.906	9.707.283	1.402.078	1.460.439	9.648.922	1.837.999	1.475.871
	Totaal	25.614.958	5.234.584	9.708.577	21.140.965	3.150.053	4.227.859	19.556.590	3.733.835	3.192.817

Res	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-20121	Storting 2021	Onttrekking 2021	Saldo 1-1-2022	Storting 2022	Onttrekking 2022	Saldo 1-1-2023
267	Reserve doorontwikkeling organisatie	95.604	0	0	95.604	0	0	95.604
268	Reserve grondexploitatie	364.400	0	0	364.400	0	0	364.400
269	Reserve bodemsanering	181.569	0	0	181.569	0	0	181.569
270	Reserve bomenfonds	20.000	5.000	0	25.000	5.000	0	30.000
301	Reserve containerm/gerel.inv	8.871	0	0	8.871	0	0	8.871
310	Reserve herstel vestingwallen	328.000	0	0	328.000	0	0	328.000
320	Reserve afschrijving inv. mij. nut in openbare ruimte	2.354.396	0	69.895	2.284.501	0	69.895	2.214.606
		9.725.101	909.926	310.858	9.664.323	667.713	251.609	11.608.299
Vrz	Rsv omschrijving	Saldo 1-1-20121	Storting 2021	Onttrekking 2021	Saldo 1-1-2022	Storting 2022	Onttrekking 2022	Saldo 1-1-2023
501	Voorziening geprogrammeerd onderhoud wegen	502.451	670.429	670.429	502.451	670.429	670.429	502.451
504	Voorziening vervanging en onderhoud Openbare Verlichting	174.852	0	0	174.852	0	0	174.852
508	Voorziening infrastructurele werken	136.982	110.000	129.300	117.682	110.000	129.300	98.382
509	Voorziening onderhoud gem. eigendommen	549.279	224.283	324.844	448.718	224.283	324.844	348.157
510	Voorziening wachtgeld vml werknemers	297.273	230.411	181.243	346.441	230.411	181.243	395.609
520	Voorziening pensioenverplichtingen wethouders	1.771.043	24.957	86.285	1.709.715	24.957	86.285	1.648.387
521	Voorziening wachtgeldverplichtingen wethouders	447.419	50.000	0	497.419	50.000	0	547.419
529	Voorziening onderhoud onderwijs gebouwen	30.414	10.138	0	40.552	10.138	0	50.690
533	Voorziening baggeren	246.130	60.000	71.245	234.885	60.000	71.245	223.640
536	Voorziening spaarrekening Oome	1.087	0	0	1.087	0	0	1.087
537	Voorziening steunfonds v medische en zorgvoorz.	12.644	0	0	12.644	0	0	12.644
544	Voorziening riolering	3.991.290	551.052	0	4.542.342	501.248	0	5.043.590
545	Voorziening afvalstoffenheffing	983.568	0	-9.721	993.289	1.038	-11.788	1.006.115
550	Voorziening nadelig saldo Dongeburgh	0	0	0	0	0	0	0
551	Voorziening dubieuze debiteuren alg dienst en bel.	135.238	0	0	135.238	0	0	135.238
552	Voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken	724.576	0	0	724.576	0	0	724.576
554	Voorziening dubieuze debiteuren saneringskredieten	6.802	0	0	6.802	0	0	6.802
		10.011.050	1.931.270	1.453.625	10.488.695	1.882.504	1.451.558	10.919.641
	Totaal	19.736.150	2.841.196	1.764.483	20.153.017	2.550.217	1.703.167	22.527.940

Verklarende afkortingen- en woordenlijst

APV	Algemene Plaatselijke Verordening	OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming	OAB	Onderwijsachterstanden bestrijding
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	OV	Openbaar Vervoer
BBP	Bruto Binnenlands Product	OZB	Onroerende Zaak Belasting
BBSC	Bouwen binnen strakke contouren	P&C	Planning en Control
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording	RAV	Regeling Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord
BCF	Beleidsgestuurde contractfinanciering	RMD	Regionale Milieudienst
BIBOB beleid	Bevordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur	RRO	Regionaal Ruimtelijk Overleg
BNG	Bank voor Nederlandse Gemeenten	SIW	Stichting Inkoopbureau West-Brabant
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar	TPG	Toeristisch Platform Geertruidenberg
CBS	Centraal bureau voor de Statistiek	VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin	VGRP+	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan plus
COA	Centraal Orgaan Asielzoekers	VHROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stadsvernieuwing
ECB	Europese Centrale bank	VOG	Verenigde Ondernemers Geertruidenberg
ESF	Europees Sociaal Fonds	Vpb	Vennootschapsbelasting
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst	VSV-er	Voortijdig schoolverlater
IHP	Integraal Huisvestingsprogramma	WABO	Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht
IKB	Individueel keuze budget	WBO	West-Brabant Oost
IV3	Informatie voor derden	Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
JGZ	Jeugdgezondheidszorg	Wro	Wet ruimtelijke ordening
MKB	Midden- en Kleinbedrijf	WOZ	Wet Waardering Onroerende Zaken
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		

